

2021

De invloed van de onderwijs-zorgboerderij

Raalte, Dianne van
Aeres Hogeschool Dronten
7-6-2021

De invloed van de onderwijs-zorgboerderij

Auteur: **Dianne van Raalte**
De Oeverloper 131
8251 HT Dronten
3025709@aeres.nl

Opdrachtgever: **Aeres Hogeschool Dronten**
De Drieslag 4
8251 JZ Dronten

Opleiding: Bachelor Agrarisch Ondernemerschap Dier- en Veehouderij
2017 – 2021

Begeleider Aeres: **Jeannette Wolters-Rougooor**
De Drieslag 4
8251 JZ Dronten
j.wolteres@aeres.nl

Begeleider WUR: **Jan Hassink**
jan.hassink@wur.nl

Plaats en datum: Dronten, 7-6-2021

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Fotoverantwoording foto voorkant: eigen foto

Voorwoord

Voor u ligt het rapport 'De invloed van de onderwijs-zorgboerderij'. Dit rapport is geschreven is in kader van het afstuderen van de opleiding Agrarisch Ondernemerschap Dier- Veehouderij aan de Aeres Hogeschool Dronten. In de periode van december 2020 tot en met juni 2021 ben ik bezig geweest met het onderzoeken en het verslag geven van dit onderzoek.

Het onderwerp van het onderzoek is te duiden door mijn interesse in agrarische verbreding. Sinds 2019 ben ik zelfstandig ondernemer en organiseer ik kinderfeestjes op het melkveebedrijf van mijn ouders. Mijn interesse in educatie en kinderen is door deze onderneming goed te verklaren.

Via mijn netwerk ben ik contact gekomen met Jan Hassink. Jan Hassink is in 2020 betrokken geweest bij het onderzoek 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen'. In dat onderzoek is het onderwijs op zorgboerderijen onderzocht, in dit onderzoek wordt onderzocht hoe de onderwijs-zorgboerderij bijdraagt aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs. Het onderzoek uit 2020 vormt een aanleiding van dit onderzoek.

Via deze weg wil ik graag mijn afstudeerdocent Jeannette Wolters bedanken voor de waardevolle begeleiding tijdens het schrijven van het onderzoek. Daarnaast wil ik graag Jan Hassink bedanken voor de begeleiding vanuit de WUR en zijn expertise over onderwijs-zorgboerderijen. Tot slot wil ik Marinka Heupers bedanken voor de fijne samenwerking. Het was erg prettig om een sparringpartner te hebben.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Dianne van Raalte
Dronten, 7 juni 2021

Samenvatting

Steeds meer kinderen in Nederland vallen uit in het reguliere onderwijssysteem. Een onderwijs-zorgboerderij biedt onderwijs aan leerlingen die uitgevallen zijn in het regulier of het speciaal onderwijs. Dit onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in de bijdrage van de onderwijs-zorgboerderij bij terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs.

Om te kijken hoe de onderwijs-zorgboerderij bijdraagt bij de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs zijn acht kinderen en/of hun ouders geïnterviewd. Uit de interviews blijkt dat leerlingen naar de onderwijs-zorgboerderij gaan omdat ze uitvallen in het reguliere onderwijssysteem, deze uitval kent verschillende oorzaken. Meest genoemde oorzaken zijn dat leerlingen zich niet gehoord voelen door de leraar, leraren niet goed met de situatie van de leerlingen om kunnen gaan en dat leerlingen meer individuele begeleiding nodig hebben, dan dat de leerkrachten hen kan bieden.

Een periode onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij zorgt voor een positieve verandering in de gemoedstand van het kind. Kinderen worden tijdens de periode op de onderwijs-zorgboerderij blijer, gaan beter in zijn/haar vel zitten en bloeien op door de aandacht die ze op de onderwijs-zorgboerderij krijgen. Er wordt aangegeven dat er op de onderwijs-zorgboerderij wordt gekeken wat het kind op dat moment nodig heeft, er is één-op-één aandacht voor het kind. Die aandacht wordt als erg prettig ervaren. Daarnaast geeft de onderwijs-zorgboerderij veel vrijheid aan de leerlingen, er is ruimte om zelf de dag in te delen en er is een goede afwisseling tussen ontspanning en inspanning. Het wordt als prettig ervaren dat de kinderen op de onderwijs-zorgboerderij spelenderwijs leren.

In de periode na de onderwijs-zorgboerderij worden er verschillende veranderingen bij de kinderen opgemerkt. Dat kinderen meer zelfvertrouwen hebben gekregen door de periode op de onderwijs-zorgboerderij, is de meest genoemde verandering. Daarnaast hebben de kinderen geleerd met eigen gevoelens om te gaan en deze signalen te communiceren naar de omgeving. Door de periode op de onderwijs-zorgboerderij zoeken de kinderen nu makkelijker contact met anderen. Tot slot leren kinderen door de onderwijs-zorgboerderij dat je mag zijn wie je bent en dat je mag genieten van het leven.

Het is wenselijk dat meer kinderen die uitvallen in het reguliere onderwijssysteem een periode onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij kunnen volgen. Hiervoor is het gewenst dat het concept van de onderwijs-zorgboerderij in Nederland bekender wordt. Tot slot is het wenselijk dat er in het reguliere onderwijssysteem meer individuele aandacht voor het kind komt zodat er minder kinderen uitvallen.

Summery

More and more children in the Netherlands drop out of the regular education system. An educational-care farm offers education to pupils who have dropped out of regular or special education. The aim of this study is to gain insight into the contribution of the educational care farm to the return to regular/special education.

In order to see how the educational-care farm contributes to the return to regular/special education, eight children and/or their parents were interviewed. The interviews show that students go to the educational care farm because they drop out of the regular education system, this drop out has several causes. Most mentioned causes are that pupils don't feel heard by the teacher, teachers are not able to handle the situation of the pupils well and that pupils need more individual guidance than the teachers can offer.

A period of education on the educational-care farm provides a positive change in the child's state of mind. Children are happier during the period on the educational-care farm, they feel better about themselves and they flourish because of the attention they receive on the educational-care farm. It is indicated that on the educational-care farm they look at what the child needs at that moment, there is attention for the child. This attention is experienced as very pleasant. In addition, the educational care farm gives a lot of freedom to the students, there is room to plan the day and there is a good variation between relaxation and exercise. It is experienced as pleasant that the children on the educational care farm learn in a playful manner.

In the period after the educational-care farm, several changes are noticed in the children. The most frequently mentioned change is that the children have gained more self-confidence through the period at the educational-care farm. In addition, the children have learned to deal with their own feelings and to communicate these signals to their environment. Because of the period on the educational-care farm, the children now find it easier to make contact with others. Because of the educational-care farm, the child has learned that he/she may be who he/she is and that he/she may enjoy life.

It is desirable that the concept of the educational-care farm becomes better known in the Netherlands and that more children who drop out of regular education can follow a period of education on the educational-care farm. It is also desirable that in the regular education system there is more individual attention so that fewer children drop out.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Summery	4
1. Inleiding	6
1.1 De onderwijs-zorgboerderij.....	6
1.1.1 Verdieping van de onderwijs-zorgboerderij	7
1.2 Onderwijs in Nederland	8
1.2.1 Kind centraal.....	10
1.2.2 Regionale aanpak.....	11
1.2.3 Rol van de centrale overheid	12
1.3 Onderzoeksvragen	13
1.4 Verwachtingen	14
2. Methodologie	15
2.1 Periode voor de onderwijs-zorgboerderij.....	15
2.1.1 Methode van dataverzameling	15
2.2 Periode op de onderwijs-zorgboerderij.....	16
2.3 Periode na de onderwijs-zorgboerderij.....	17
3. Resultaten.....	18
3.1 Introductie participanten	18
3.2 Periode voor de onderwijs-zorgboerderij.....	21
3.2.1 Wat zijn redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?.....	27
3.3 Periode op de onderwijs-zorgboerderij.....	29
3.3.1 De belangrijkste resultaten in de periode op de onderwijs-zorgboerderij	35
3.4 Periode na de onderwijs-zorgboerderij.....	39
3.4.1 Veranderingen in de periode na de onderwijs-zorgboerderij	43
4. Discussie	46
4.1 Resultaten per deelvraag	46
4.2 Reflectie op uitgevoerd onderzoek	48
5. Conclusie en aanbevelingen	50
5.1 Conclusie deelvragen	50
5.2 Conclusie hoofdvraag	52
5.3 Aanbevelingen	52
Bibliografie	53
Bijlage A Interviewscript leerlingen.....	56
Bijlage B Interviewscript ouders/verzorgers	59
Bijlage C Interviewscript leerlingen én ouders/verzorgers	62
Bijlage D Formulier Geïnformeerde Toestemming 1.....	65
Bijlage E Formulier Geïnformeerde Toestemming 2	67

1. Inleiding

Het aantal agrarische bedrijven met een verbredingsactiviteit stijgt. In de afgelopen 10 jaar steeg het aantal agrarische bedrijven met een verbredingsactiviteit van 3.043 bedrijven naar 7.225 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). Eén van die vormen van verbredingsactiviteiten is zorglandbouw. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (2021) definieert zorglandbouw als; "hulp aan personen met een zorgvraag. Dit kan bijvoorbeeld zijn voor mensen met verstandelijke of lichamelijke beperking, langdurig werklozen, personen met een psychische hulpvraag, (ex) gedetineerden, (ex) verslaafden, asielzoekers, maar ook de opvang van kinderen en ouderen". Zorglandbouw is ontstaan in de jaren '60. Door mechanisering steeg de productiviteit in de agrarische sector, dit leidde tot achteruitgang van de maatschappelijke acceptatie. Door discussie van de tegencultuur ontstond alternatieve landbouw. De alternatieve landbouw ging uit van een samenhang tussen natuur, cultuur en mens. Hieruit zijn de eerste zorgboerderijen ontstaan (van den Nieuwenhuizen & Blom, 2009, p. 1).

In 2020 telde Nederland 698 zorgboerderijen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). Eén van de vormen van zorglandbouw is de onderwijs-zorgboerderij.

1.1 De onderwijs-zorgboerderij

Een onderwijs-zorgboerderij is een boerderij waar onderwijs wordt aangeboden aan leerlingen die zijn uitgevallen in het regulier of speciaal onderwijs (Veen & Pijpker, 2020). Deze leerlingen kunnen niet meer meekomen in het regulier of speciaal onderwijs door bijvoorbeeld gezinsproblemen, maatschappelijke problemen of trauma's. De onderwijs-zorgboerderij combineert educatie met lichte agrarische werkzaamheden. De boerderijen werken vanuit de mogelijkheden van het kind. Om de persoonlijke ontwikkeling te stimuleren wordt gewerkt volgens het ervarend leren; leren door te doen en vervolgens reflecteren (Wageningen University & Research, 2020, p. 6).

Sinds 2000 bestaan er onderwijs-zorgboerderijen. Op dit moment zijn er meer dan 50 onderwijs-zorgboerderijen in Nederland (Wageningen University & Research, 2020, p. 6). De boerderijen combineren zorg en onderwijs op verschillende manieren, daarom wordt er over 'onderwijs' gesproken maar ook over 'zorg', 'educatie' of 'huiswerkbegeleiding'. De reden van het gebruik van deze verschillende termen komt doordat de onderwijs-zorgboeren niet opgenomen zijn in de Basisregistratie Instellingen (Wageningen University & Research, 2020, p. 4). Dit betekent dat de onderwijs-zorgboeren geen BRIN-nummer hebben. Een geoorloofde onderwijsinstelling krijgt van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een BRIN-nummer. Een BRIN-nummer bestaat uit 4 tekens; 2 letters en 2 cijfers. De tekens geven de gemeentecode van de vestiging aan, het soort instelling en het ministerie van bekostiging (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019, p. 6). Omdat er voor onderwijs-zorgboeren geen BRIN-nummer beschikbaar is, zijn de onderwijs-zorgboerderij officieel niet toegestaan. Het verblijf op de onderwijs-zorgboerderij is daarom van tijdelijke aard met als doel terugkeer naar het regulier of speciaal onderwijs (Wageningen University & Research, 2020, p. 5).

De Wetenschapswinkel van Wageningen University & Research heeft in 2020 door middel van 12 deelonderzoeken onderzoek gedaan naar onderwijs-zorgboerderijen. Dit onderzoek is in 2020 gepubliceerd, genaamd; "Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen." De informatie uit dit rapport beschrijft de achtergrond van de onderwijs-zorgboerderij in dit onderzoek.

1.1.1 Verdieping van de onderwijs-zorgboerderij

Lange tijd was er geen centrale registratieplek waar het aantal kinderen dat onderwijs op de boerderij kreeg, werd geregistreerd. In de periode van juni 2018 en juni 2019 gebeurde dit wel, in deze periode kregen 409 kinderen onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij (Veen & Pijpker, 2020, p. 23). Gedragsproblemen, gezinsproblemen, maatschappelijke problemen, ontwikkelingsstoornissen of trauma's bij leerlingen zijn de belangrijkste reden dat ze niet meer in het regulier of speciaal onderwijs meekomen. De meeste voorkomende voorbeelden hiervan zijn Autisme Spectrum Stoornis (ASS), Oppositional Defiant Disorder (ODD), Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), gescheiden ouders, verlies van dierbare, gepest worden, hechtingsproblematiek en faalangst (Wageningen University & Research, 2020, p. 6). Op bijna negentig procent van de boerderijen wordt individueel onderwijs gegeven, bij ruim dertig procent gebeurt dit in een combinatie van individueel en klassikaal onderwijs. De dagindeling op de onderwijs-zorgboerderijen is verschillend. Gemiddeld wordt twee tot drie uur per dag onderwijs gegeven, in de overige uren wordt er gewerkt aan 'taakjes' op de boerderij. (Veen & Pijpker, 2020, p. 25). Op ongeveer veertig procent van de boerderijen geeft de boer/boerin onderwijs. Bij de meeste boerderijen is er een ingehuurd medewerker; bij veertig procent is dit iemand die specifiek voor het onderwijs wordt ingehuurd, bij zestig procent is het een medewerker die ook zorg verleend (Veen & Pijpker, 2020, p. 27).

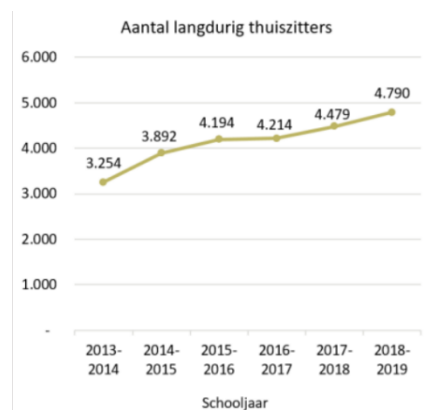
In deelonderzoek 4 in het onderzoek van Veen en Pijpker (2020) zijn twee verschillende onderwijs-zorgboerderijen met elkaar vergeleken om te kijken hoe er onderwijs wordt gegeven. Dit zijn de boerderijen Leestensch Hof (LH) en D'n Hoef (DH). Beide boerderijen werken met een wekelijks terugkerend programma, de dagen beginnen met een 'taakje' op de boerderij. Op LH bepalen de begeleiders deze taken en loopt er per kind een begeleider mee om erop toe te zien dan de 'taakjes' juist worden uitgevoerd. Op DH mogen de kinderen zelf hun 'taakje' uitkiezen. De begeleiding houdt de gehele groep in de gaten. Op LH krijgen de kinderen 2x per dag een half uur onderwijs, bij DH krijgen de kinderen 2x per één uur onderwijs. Sommige kinderen op beide boerderijen krijgen maar één leermoment per dag of zelfs geen leermoment, omdat het voor hen al een stap is om te spelen in een setting die het onderwijs nabootst en in het bijzijn van leerlingen die wel met onderwijs bezig zijn (Veen & Pijpker, 2020, p. 26). De leermomenten zijn opgesplitst in twee delen zodat de kinderen niet erg lang hoeven stil te zitten. Op beide boerderijen zijn er 'keuzemomenten' waarbij de kinderen een kwartier tot een half uur de tijd krijgen om zelf te bepalen wat ze willen doen. Sommige kinderen vinden het fijn om een fysieke activiteit te ondernemen, bijvoorbeeld door buiten te spelen. Andere kinderen vinden het fijn om zich even af te zonderen door bijvoorbeeld alleen naar de dieren te gaan. De keuzemomenten stimuleren de besluitvaardigheid van de kinderen (Veen & Pijpker, 2020, p. 27).

Op de boerderij wordt bij voorkeur met hetzelfde lesmateriaal gewerkt als de afkomstige school. Dit lesmateriaal is bekend bij de kinderen en bij eventuele terugkeer zullen de kinderen hier ook weer verder mee gaan werken. Wanneer lesmateriaal van de afkomstige school niet beschikbaar is, wordt er met losse werkbladen gewerkt. Dit is echter niet wenselijk. Voor de onderwijs-zorgboerderijen is het onmogelijk om zelf in bezit te zijn van alle jaren en niveaus aan lesmateriaal, daarom wordt erop benadrukt dat de afkomstige school het lesmateriaal aanlevert. De lessen op de boerderijen gaan voornamelijk over rekenen, taal en spelling. Door deze vakken te blijven onderhouden, wordt geprobeerd de leerachterstand zo klein mogelijk

te houden. Uit de praktijk blijkt dat echter dat veelal van de tijd uitgaat naar de persoonlijke ontwikkeling van de kinderen. Bij de meeste kinderen is het aandeel zorg groter dan het aandeel onderwijs. Vandaar de term onderwijs-zorgboerderij. De persoonlijke ontwikkeling van het kind is belangrijker dan leren lezen, schrijven en rekenen. Bij de persoonlijke ontwikkeling leren de kinderen om samen te werken en om met conflicten en frustratie om te gaan (Veen & Pijpker, 2020, p. 28).

1.2 Onderwijs in Nederland

Sinds 1969 is er in Nederland de Leerplichtwet. Dit betekent dat alle kinderen tussen de 5 en 16 jaar leerplichtig zijn (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020b). Hoewel er volgens de Leerplichtwet geen enkel kind thuis hoort te zitten zonder het volgen van een vorm van onderwijs, zijn deze kinderen er in Nederland steeds vaker. Deze kinderen worden 'thuiszitters' genoemd (van Batenburg et al., 2006). In het jaar 2013-2014 waren er 3254 thuiszittende kinderen, dit aantal is gestegen naar 4790 thuiszittende kinderen in 2018-2019, weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1 Verloop aantal thuiszitters. Overgenomen uit *cijfers schoolverzuim* van NJi, 2020 (<https://www.nji.nl/Cijfers-schoolverzuim/>). Copyright 2021, NJi

In een brief (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021) aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal informeert demissionair minister Slob over de verzuimcijfers van het afgelopen schooljaar 2019-2020.

Door COVID-19 en afstandsonderwijs waren scholen niet verplicht om verzuimmeldingen door te geven aan gemeenten. Leerplichtambtenaren hebben in deze periode dan ook niet handhavend maar ondersteunend opgetreden, om te zorgen dat zoveel mogelijk leerlingen in beeld waren. Hierdoor zijn de verzuimcijfers van de leerplichttelling 2019-2020 niet met eerdere jaren te vergelijken (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021).

Alhoewel wij de cijfers niet goed kunnen vergelijken met voorgaande jaren, laten de verzuimcijfers wel zien dat er nog te veel leerlingen zijn die niet naar school gaan. Ondanks dat scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten zich vaak samen met zorgpartijen hard inzetten om iedere leerling een passende plek te bieden, zijn er kinderen die niet naar school gaan en loopt het aantal uitgevallen leerlingen niet terug. (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021)

Verschillende onderzoeken bevestigen dat het bij thuiszitters veelal gaat om kinderen waarbij er meerdere problematieken zich tegelijkertijd voordoen (van Eekelen et al., 2010, p. 3; van Batenburg et al., 2006, p. 16; van Binsbergen et al., 2019, p. 20). Er zijn verschillende factoren die het risico op thuiszitten kunnen vergroten. Uit het onderzoek van Van Binsbergen et al. (2019) blijkt dat er een verhoogt risico is op thuiszitten als er internaliserende (psychische en psychiatrische) problematiek speelt bij een kind (bijvoorbeeld angst om naar school te gaan), als er sprake is van hulpgeschiedenis (eerder hulpverlening gehad), als er problemen zijn in

de thuissituatie (bijvoorbeeld psychiatrische problemen bij ouders, schulden, gebrek aan houvast en structuur), als er sprake is van overgewicht of als er sprake is van overmatig stress. Uit het onderzoek van Van Eekelen et al. (2010) blijkt dat er voor de duur van het thuiszitten geen direct verband is met één of meerdere problematieken. De manier waarop ouders en jongeren met de problematieken omgaan, heeft de meeste invloed op de duur van het thuiszitten. Tevens telt de tijd die verstrijkt als er niet direct een passende oplossing wordt gevonden ook mee in de duur van het thuiszitten.

Onderzoek van Sleetboom et al., (2009) toont aan dat kinderen en jongeren die langere tijd niet of maar gedeeltelijk naar school gaan, achterblijven met leren en soms naar een school gaan met een lager niveau. Ook hebben de kinderen nog maar weinig contact met leeftijdsgenootjes. Ze hebben het gevoel er niet meer 'bij te horen'.

Al enkele jaren maakt de overheid verschillende plannen om het aantal thuiszitters terug te dringen. Sinds 1 augustus 2014 is bijvoorbeeld de Wet passend onderwijs van kracht. Met de Wet passend onderwijs wil de overheid waarborgen dat alle leerlingen een passende plek op een school hebben. Een zorgplicht zorgt ervoor dat iedere school verantwoordelijk is om een passende onderwijsplek te bieden. (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2019a) Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

- alle kinderen een plek krijgen die past bij de onderwijsondersteuningsbehoefte;
- een kind naar een gewone school gaat als dat kan;
- een kind naar het speciaal onderwijs gaat als intensieve begeleiding nodig is;
- scholen de mogelijkheden hebben voor onderwijsondersteuning op maat;
- de kwaliteiten en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn, niet de beperkingen;
- kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten, omdat er geen passende plek is om onderwijs te volgen.

(Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2019a)

Naast de Wet passend onderwijs is in 2016 een thuiszitterspact gesloten met de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Veiligheid en Justitie (JenV). Samen met de PO-raad (de sectororganisatie voor primair onderwijs), de VO-raad (vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hebben zij het doel om het aantal thuiszittende kinderen omlaag te brengen. De ambitie van het pact is dat er in 2020 geen enkel kind langer dan drie maanden thuiszit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg. Belangrijk hierin is dat het kind centraal staat. Vanuit het kind wordt gezocht naar een passend aanbod. De overheid stimuleert gemeenten en samenwerkingsverbanden om een passend aanpak te realiseren voor de thuiszitters (PO-Raad et al., 2016).

Niet alleen de Wet passend onderwijs en het thuiszitterspact hebben het doel het aantal thuiszitters in Nederland te verlagen. In het Verdrag inzake de rechten van het kind, dat Nederland in 1995 heeft getekend, komt ook terug dat elk kind recht heeft op onderwijs en dat alle vormen van onderwijs beschikbaar en toegankelijk voor elk kind moet zijn. Tevens zijn de staten verplicht maatregelen te nemen om het aantal kinderen dat vroegtijdig een school verlaat, te verminderen (Kinderrechten, 2019, artikel 27 & 28).

De cijfers van het NJi (figuur 1) laten echter zien dat het aantal thuiszitters de afgelopen jaren niet is afgenomen. Het doel van het thuiszitterspact dat er in 2020 geen enkel kind langer dan drie maanden thuis zit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg is dus niet behaald. In januari 2020 is er een brief geschreven door de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Minister voor Rechtsbescherming aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In deze brief presenteren de Ministers de visie voor de komende jaren om het aantal thuiszitters te verlagen. De visie is geschreven naar aanleiding van een onderzoek van de European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EA) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020a).

De European Agency for Special Needs and Inclusive Education (EA) is onafhankelijke organisatie die de ministeries van onderwijs van meer dan 30 lidstaten ondersteunt bij het verbeteren van hun onderwijsbeleid (*European Agency for Special Needs and Inclusive Education Website*, z.d.). De EA heeft verschillende onderzoeken gedaan naar het voorkomen van uitval bij kinderen. Op aanbeveling van de EA werkt Nederland met drie pijlers:

1. Kind centraal.
2. Regionale aanpak.
3. Rol van de centrale overheid.

1.2.1 Kind centraal

Luister naar en praat mét het kind in plaats van óver het kind, dat gebeurt volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020a) nog te weinig. Jongeren (en voor kinderen onder de zestien jaar ook altijd de ouders) moeten zelf mee kunnen praten over het voorkomen en oplossen van de thuiszitterproblematiek vindt het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Om het belang van het kind voorop te zetten, heeft de Kinderombudsman een stappenplan gelanceerd, genaamd; 'het beste besluit'. Dit stappenplan helpt professionals om bij een beslissing het belang van de kinderen voorop te stellen (*Toolkit "Het beste besluit"*, z.d.).

Het stappenplan bestaat uit vier stappen. In stap één wordt onderzocht wat het beste is voor het kind. Dit wordt gedaan door een checklist van zeven punten:

1. Identiteit van het kind. Wie is het kind? Wat is de achtergrond van het kind (geloof, cultuur, geslacht en leeftijd)
2. De mening van het kind. Via een vragenlijst wordt achterhaald wat het kind zelf wil en waarom.
3. Behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten. Welke invloed heeft het besluit op de belangrijke personen in het leven van een kind.
4. Welke invloed heeft het besluit op de bescherming, verzorging en veiligheid van het kind?
5. Hoe wordt rekening gehouden met bijzondere situaties of kwetsbare kinderen?
6. Welke invloed heeft de beslissing op de gezondheid van het kind?
7. Wat betekent de beslissing op het volgen van onderwijs?

(De Kinderombudsman, 2019, p. 5)

In de tweede stap worden de belangen van ouders en andere betrokken partijen in kaart gebracht. In deze stap wordt ook gekeken naar de wetten en regels. Het kan zijn dat deze een belemmering zijn voor de oplossing van het kind. Wanneer alle belangen in kaart zijn gebracht, wordt een beslissing gekomen in stap drie. In stap vier wordt de beslissing uitgelegd aan het kind (De Kinderombudsman, 2019, p. 6).

Figuur 2 De vier stappen naar het beste besluit voor het kind. Overgenomen uit *brochure het beste besluit* (p. 4) van De Kinderombudsman, 2019 (<https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/brochure-het-beste-besluit>).

1.2.2 Regionale aanpak

De tweede pijler waar de overheid zich op richt om het aantal thuiszitters in Nederland te verlagen is een regionale aanpak (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020a). De overheid constateert dat regionale verschillen te groot zijn om één landelijke aanpak te realiseren waar iedere regio, en uiteindelijk ieder kind in die regio, mee geholpen is. Om in het belang van het kind te blijven inzetten richt de overheid zich op een regionale aanpak.

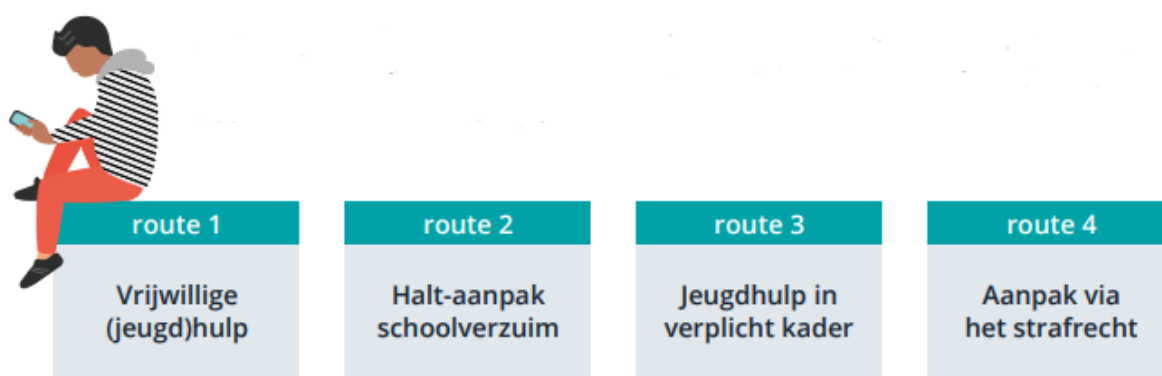
Samenwerkingsverband

Zoals eerder verteld in hoofdstuk 1.2 Onderwijs in Nederland, is sinds 2014 in Nederland de Wet passend onderwijs van kracht. Dit houdt in dat alle onderwijsinstellingen een zorgplicht hebben. De zorgplicht zorgt ervoor dat scholen de taak hebben om leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, een zo goed mogelijke plek in het onderwijs aan te bieden. Wanneer een school zelf geen passend onderwijs kan bieden, heeft zij de verantwoordelijkheid een zo goed mogelijke plek op een andere school aan te bieden. Om een andere passende school te vinden, werken de scholen samen in een regionaal samenwerkingsverband. Het samenwerkingsverband moet ervoor zorgen dat er voor alle leerlingen in de regio een passende plek is waar onderwijs gevolgd kan worden (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017).

Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS)

Een ander voorbeeld dat de regionale aanpak stimuleert is de Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS). De MAS is ontwikkeld door Stichting Halt (een stichting dat zich inzet op het voorkomen en bestraffen van jeugdcriminaliteit), Ingrado (een vereniging dat zich inzet voor het recht op ontwikkeling voor iedere jongere), Openbaar Ministerie (OM) en de Raad voor Kinderbescherming.

De MAS is in 2017 in gebruik genomen. Door middel van vier routes heeft de MAS het doel om verzuim in het onderwijs te stoppen. Door samen te werken met betrokken partijen zorgt dit voor een effectieve aanpak van het schoolverzuim. De aanpak van de MAS begint bij de leerplichtambtenaar. De betreffende school doet een verzuimmelding via DUO bij de leerplicht. Naar aanleiding van de melding start de leerplichtambtenaar een onderzoek. De leerplichtambtenaar vormt een schakelrol voor optimale inzet van alle betrokken partijen. Vervolgens kunnen verschillende routes worden gevolgd (zie Figuur 3) (Halt et al., 2018, p. 2).

Figuur 3 De vier routes van de MAS. Overgenomen uit *De Methodische Aanpak Schoolverzuim* (p. 2) van Halt et al, 2018 (https://vng.nl/sites/default/files/mas_folder_voor_scholen.pdf)

De MAS is ontwikkeld vanuit de volgende visie:

1. Het doel van de aanpak is terug-/toeleiding naar een passend onderwijsprogramma.
2. Vroegtijdige inzet van (jeugd)hulp bij verzuim staat voorop.
3. Ketensamenwerking draagt bij aan een effectieve aanpak voor schoolverzuim.
4. De aanpak is licht waar het kan en zwaar(der) waar het nodig is, maatwerk dus.

(Halt et al., 2018, p. 5)

In 2019 heeft het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) een evaluatieonderzoek naar de implementatie van de MAS laten uitvoeren. Uit de evaluatie blijkt dat de samenwerking tussen de belangenorganisaties is verhoogd door het gebruik van de MAS. Daarnaast zorgt de MAS ervoor dat er passende bemiddeling wordt ingezet (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020a, p. 7).

1.2.3 Rol van de centrale overheid

De derde pijler waar Nederland zich in de nieuwe visie op richt om het aantal thuiszitters te verlagen, is de rol van de centrale overheid. De overheid is verantwoordelijk voor het oplossen van knelpunten in de wet- en regelgeving in relatie tot het gevoerde beleid. In de brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal geven de ministers aan dat ze volgende

acht knelpunten gaan oplossen. (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020a, p. 8)

1. Definitie thuiszitters wordt onder de loep genomen.

De huidige definitie doet geen recht aan kinderen die korter dan drie maanden thuiszitten. Hierdoor blijven deze kinderen onder de radar. Om zo min mogelijk ontwikkelingsachterstand te creëren, is het belangrijk dat de kinderen zo snel mogelijk in beeld zijn.

2. De verzuimregistratie moet op orde komen.

In 2020 wordt besloten over het voortbestaan van de jaarlijkse leerplichttelling. Op basis van actuelere data kan er gericht gestuurd worden en kan er meer ingezet worden op preventie.

3. Er wordt toegewerkt naar sturen via doorloopsnelheden.

De doorloopsnelheid is het aantal dagen dat er gemiddeld verzuimd wordt. Door dit te registreren kunnen verantwoordelijke partijen er op aangesproken worden.

4. Gegevensdeling wordt makkelijker.

Er wordt een taak gecreëerd zodat samenwerkingsverbanden verzuimgegevens uit het verzuimregister van Diens Uitvoering Onderwijs (DUO) kunnen ontvangen.

5. Samenwerking onderwijs-zorg

Omdat onderwijs- en zorgdomeinen nu onvoldoende op elkaar aansluiten, vallen kinderen tussen wal en schip. Omdat kinderen hier niet de dupe van mogen zijn, gaat de overheid ervoor zorgen dat er meer ruimte komt voor onderwijs-zorgarrangementen. De zorg- en onderwijssystemen moeten aansluiten op de ondersteuningsbehoefte van kinderen en niet andersom. Meer mogelijkheden om kinderen een passende plek te geven zorgt er preventief voor dat er minder kinderen thuis komen te zitten.

6. Afgifte vrijstelling

Het onderwijskundig perspectief wordt beter betrokken bij het afgeven van een vrijstelling van de leerplicht. Alleen met toestemming van ouders kan er een beroep worden gedaan op de vrijstelling van leerplicht.

7. Organisatie (specialistische) jeugdhulp

De overheid zet zich in op een verbeterde organisatie van (specialistische) jeugdhulp en het versterken van regionale samenwerkingen.

8. Geoorloofd ziekteverzuim

In 2020 wordt onderzoek gedaan naar geoorloofd verzuim en de mogelijkheden om hier preventie op in te zetten.

(Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020, pp. 8-10)

1.3 Onderzoeksvragen

Zoals beschreven in hoofdstuk 1.1 De onderwijs-zorgboerderij heeft de Wetenschapswinkel van Wageningen University & Research in 2020 onderzoek gedaan naar de onderwijs-zorgboerderij. Dit onderzoek is in 2020 gepubliceerd, genaamd; "Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen." In een netwerk van vijftien onderwijs-zorgboerderijen is onderzocht welke strategieën kunnen

bijdragen aan het realiseren van een professionele, effectieve en duurzame onderwijsboerderij-sector (E. J. Veen & Pijpker, 2020).

Een vervolg van het onderzoek "Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangement in het groen" is onderzoeken hoe het volgen van tijdelijk onderwijs op een onderwijs-zorgboerderij bijdraagt aan de terugkeer naar het regulier of speciaal onderwijs. Dit wordt in samenwerking met dhr. Jan Hassink, onderzoeker bij Wageningen Plan Research, en Marinka Heupers, student Wageningen University of Research, in dit onderzoek onderzocht.

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat:

Hoe draagt een onderwijs-zorgboerderij bij aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs in de perceptie van leerlingen en hun ouders/verzorgers?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de onderstaande deelvragen opgesteld:

Deelvraag 1. Wat zijn de redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?

Deelvraag 2. Wat zijn belangrijke resultaten geweest in de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

Deelvraag 3. Welke veranderingen worden bemerkt na de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

1.4 Verwachtingen

In het deelonderzoek 4 in het onderzoek van Veen en Pijpker (2020) is er een klein onderzoek gedaan naar de ervaringen van de kinderen tijdens het traject op de onderwijs-zorgboerderij. Daaruit bleek dat 'ruimte en vrijheid' die ze op de boerderij krijgen, aspecten zijn die de kinderen waarderen aan de boerderij. Fysieke ruimte waarbij er de mogelijkheid is om even een luchtje te scheppen maar ook de vrijheid in het maken van een keuze tijdens de keuzemomenten.

Ook de dieren op de boerderij zijn een belangrijk aspect dat de kinderen waarderen aan de boerderij. Kinderen geven aan dat ze 'rustiger en vrolijker' van de dieren worden. Sommige kinderen vinden het kijken naar de dieren al voldoende, andere kinderen hebben graag lichamelijk contact door de dieren te aaien, te knuffelen of bijvoorbeeld te borstelen. Op de onderwijs-zorgboerderijen zijn paarden één van de favoriete dieren (Veen & Pijpker, 2020, p. 31).

2. Methodologie

Dit hoofdstuk licht toe hoe het onderzoek is uitgevoerd. De methode van dataverzameling wordt per deelvraag beschreven.

2.1 Periode voor de onderwijs-zorgboerderij

Deelvraag 1: Wat zijn de redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?

De eerste deelvraag is van belang als basis van het onderzoek. Om uiteindelijk een goed antwoord op de onderzoeksvraag te kunnen formuleren, is het belangrijk om de achtergrond van de leerling te kennen. In deelvraag 1 onderzoeken we de achtergrond van leerlingen die naar de onderwijs-zorgboerderij zijn geweest en bekijken we wat de belangrijkste redenen zijn geweest om naar de onderwijs-zorgboerderij te gaan. In hoofdstuk 2.1.1 wordt er toegelicht hoe deze informatie verzameld wordt.

2.1.1 Methode van dataverzameling

Dit onderzoek is in samenwerking met Wageningen University of Research (WUR) uitgevoerd. Door eerdere onderzoeken over onderwijs-zorgboerderijen is er een netwerk van onderwijs-zorgboeren in Nederland bekend. Jan Hassink, onderzoeker bij Wageningen Plant Research, heeft de contactgegevens van verschillende onderwijs-zorgboeren gefaciliteerd. In samenwerking met Marinka Heupers, student Wageningen University of Research, is dit onderzoek uitgevoerd.

Door middel van een desk- en een fieldresearch is onderzocht hoe een periode op de onderwijs-zorgboerderij bijdraagt aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs in de perceptie van leerlingen en hun ouders/verzorgers.

Een deskresearch onderzoekt de definitie van een onderwijs-zorgboerderij en de huidige ontwikkelingen daarvan. De deskresearch vormt het theoretische kader als voorbereiding op de fieldresearch.

De fieldresearch betreft een kwalitatief en exploratief onderzoek. Leerlingen die een periode onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij hebben gevolgd, zijn gevraagd om deel te nemen aan dit onderzoek middels een interview. Naast de leerlingen zijn de ouders ook geïnterviewd. De onderwijs-zorgboeren hebben contactgegevens van leerlingen die inmiddels zijn teruggekeerd naar het regulier of het speciaal onderwijs. Wegens de AVG-wetgeving mogen deze contactgegevens niet zonder toestemming gedeeld worden (Autoriteit Persoonsgegevens, z.d.). Om die reden hebben de onderwijs-zorgboeren zelf de leerlingen en ouders benaderd.

Om de bereikbaarheid van de onderwijs-zorgboeren te vergroten, is er een opzetmail gemaakt welke de boeren door konden sturen naar potentiële deelnemers. Naast de informatiemail hebben de boeren ook de formulieren Geïnformeerde Toestemming toegestuurd, deze formulieren waarborgen de privacy van de deelnemer. Deze formulieren zijn weergegeven in Bijlage D & E.

Deelnemers konden hun deelname aan het onderzoek doorgeven via de mail of door te bellen naar Dianne of Marinka. In samenwerking met Marinka zijn de interviews vervolgens gepland. Leerlingen en ouders/verzorgers zijn bij voorkeur apart van elkaar geïnterviewd. Omdat enkele ouders en leerlingen heb niet prettig vonden om apart van elkaar geïnterviewd te worden, is

er ook een interviewscript gebruikt waarin de ouder(s) en leerling tegelijk geïnterviewd werd. De interviewscripts zijn weergegeven in Bijlage A.

Het interview is semigestructureerd, dit heeft als voordeel dat de onderzoeker de mogelijkheid heeft om door te vragen. Hierdoor kan er meer en gedetailleerdere informatie naar voren komen (Kirsten Dingemanse, 2020).

Het streven was om ieder tien interviews af te nemen, in totaal zouden er dan twintig interviews gehouden worden. Afhankelijk van de corona-maatregelen en de voorkeur van de leerlingen en ouders, zijn de interviews fysiek of online afgenomen. Het interviewscript van Marinka en Dianne zijn identiek aan elkaar.

De interviews zijn opgenomen zodat het woordelijk getranscribeerd kon worden. Tijdens het transcriberen zijn alle woorden opgeschreven behalve stopwoordjes en aarzelingen, daarnaast is er interpunctie toegevoegd om de leesbaarheid te verbeteren. (Kirsten Dingemanse, 2019)

Na het transcriberen is het interview gecodeerd. Het coderen bestaat uit drie fases; open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Deze fases zijn willekeurig van elkaar uitgevoerd. De gecodeerde interviews hebben de onderzoekers met elkaar vergeleken.

Fase 1: open coderen

Het getranscribeerde interview is doorgelezen en bepaalde labels (codes) zijn gekoppeld aan tekstfragmenten. De codes geven per fragment aan wat het hoofdthema ervan is.

Fase 2: axiaal coderen

Bij axiaal coderen zijn codes met elkaar vergeleken en samengevoegd. Sommige codes vallen binnen meerdere overkoepelende codes.

Fase 3: selectief coderen

Op basis van de codes zijn er relaties en verbindingen gelegd. Dit vormt de theorie voor dit onderzoek.

(Kirsten Dingemanse, 2019)

Het coderen is gedaan met behulp van het programma ATLAS.ti dat door de WUR beschikbaar is gesteld. ATLAS.ti is een computerprogramma waarmee je analyses van de kwalitatieve onderzoeksdata kan maken (ATLAS.ti Scientific Software Development GmbH, z.d.). Met behulp van deze analyses is het resultaat geschreven.

2.2 Periode op de onderwijs-zorgboerderij

Deelvraag 2: Wat zijn resultaten geweest in de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

In deelvraag één is onderzocht wat redenen zijn om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan. In deelvraag twee wordt onderzocht hoe de periode op de onderwijs-zorgboerderij is verlopen en welke resultaten het heeft opgeleverd.

Om antwoord hierop te krijgen wordt dezelfde onderzoeksmethode gehanteerd als bij deelvraag 1, deze onderzoeksmethode is weergegeven in hoofdstuk 2.1.1.

2.3 Periode na de onderwijs-zorgboerderij

Deelvraag 3: Welke veranderingen worden bemerkt na het verblijf/de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

In deelvraag twee is onderzocht welke resultaten er tijdens de periode op de onderwijs-zorgboerderij behaald zijn. In de derde deelvraag wordt onderzocht hoe deze resultaten op dit moment van invloed zijn op het (dagelijks) leven van de leerling.

Om antwoord op deze deelvraag te krijgen wordt dezelfde onderzoeksmethode gehanteerd als bij deelvraag 1, deze onderzoeksmethode is weergegeven in hoofdstuk 2.1.1.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews beschreven. In de interviews is er gevraagd naar de periode voor, tijdens en na de onderwijs-zorgboerderij. Omdat het onderzoek een exploratief onderzoek betreft, wordt de situatie van de participant per deelvraag kort samengevat. Na de samenvatting volgt het resultaat per deelvraag.

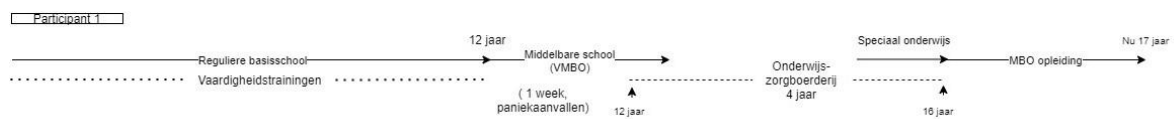
3.1 Introductie participanten

In dit onderzoek zijn kinderen en hun ouders geïnterviewd. In totaal hebben 8 ouders deelgenomen aan het onderzoek. Bij 6 van de 8 ouders was het kind ook aanwezig tijdens het interview. 2 van de 8 ouders gaven aan zijn/haar kind niet te willen belasten met dit onderzoek. Van de 6 kinderen is er één kind apart van de ouder geïnterviewd. In het onderzoek staan de kinderen centraal, de kinderen worden in het vervolg van het onderzoek participanten genoemd. Hieronder worden de participanten kort voorgesteld.

Om een duidelijk beeld te krijgen van het onderwijs dat de participant gevolgd is, is er een tijdlijn per participant gemaakt. Deze tijdlijn brengt in beeld welk onderwijs de participant gevolgd heeft.

Participant 1

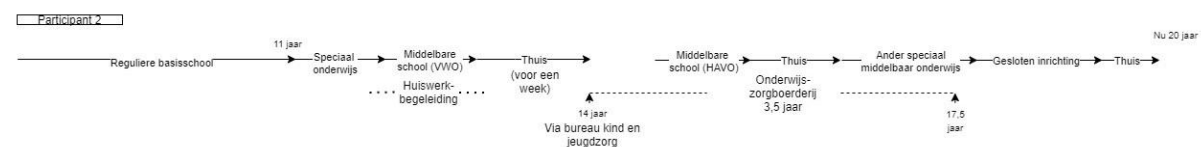
Participant 1 is op dit moment 17 jaar oud. Ze woont samen met haar ouders en tweelingzus. Participant 1 heeft vanaf haar 12^e onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. In totaal heeft ze 4 jaar lang begeleiding vanuit de onderwijs-zorgboerderij gekregen. Participant 1 is los van haar ouder geïnterviewd. Het interview heeft online plaatsgevonden.

Figuur 4 Onderwijs-tijdlijn participant 1

Participant 2

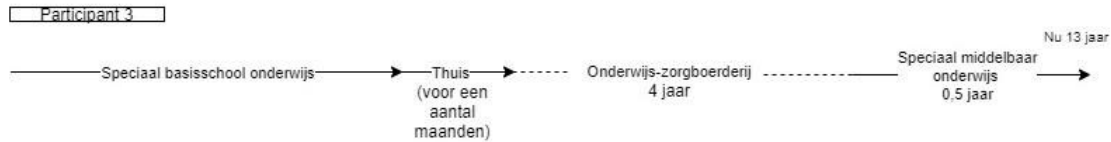
Participant 2 is op dit moment 20 jaar oud. Hij woont samen met zijn moeder. Participant 2 heeft vanaf zijn 14^e onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. In totaal heeft hij 3,5 jaar begeleiding vanuit de onderwijs-zorgboerderij gekregen. Participant 2 is samen met zijn moeder geïnterviewd. Het interview is afgenomen bij de participant thuis.

Figuur 5 Onderwijs-tijdlijn participant 2

Participant 3

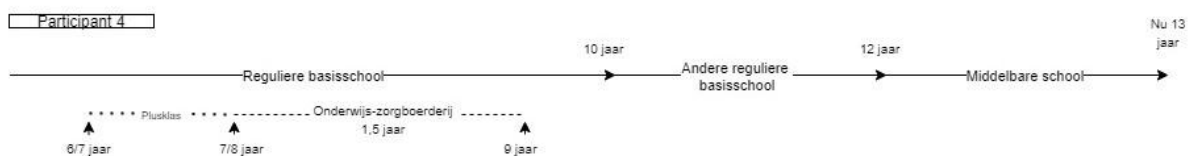
Participant 3 heeft één zusje. De ouders van de participant zijn gescheiden. De helft van de week is de participant bij zijn moeder, de helft van de week bij zijn vader. De participant heeft vier jaar onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. Het interview is online afgenomen. De participant is samen met zijn vader geïnterviewd.

Figuur 6 Onderwijs-tijdslijn participant 3

Participant 4

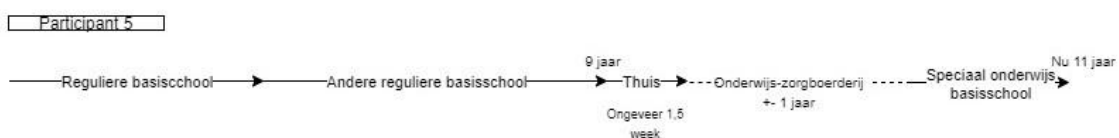
Participant 4 is 14 jaar oud. Hij woont samen met zijn zus en ouders. De participant heeft vanaf zijn 7^e jaar tot zijn 9^e onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. In totaal over een periode van 1,5 jaar. Het interview is online afgenomen. De moeder van de participant is geïnterviewd, de participant heeft zelf niet deelgenomen aan het interview.

Figuur 7 Onderwijs-tijdslijn participant 4

Participant 5

Participant 5 is 11 jaar oud. Op 9-jarige leeftijd heeft hij één jaar onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. De participant woont samen met zijn broer en ouders. Het interview is online afgenomen. De participant is samen met zijn moeder geïnterviewd.

Figuur 8 Onderwijs-tijdslijn participant 5

Participant 6

De zesde participant is op dit moment 9 jaar oud. Op haar 8ste ging ze naar de onderwijs-zorgboerderij. Op de onderwijs-zorgboerderij heeft ze ongeveer 9 maanden onderwijs gevolgd. De participant woont samen met één broer, één zus en de ouders. Het interview bij de participant thuis afgenomen. De participant is samen met haar moeder geïnterviewd.

Figuur 9 Onderwijs-tijdslijn participant 6

Participant 7

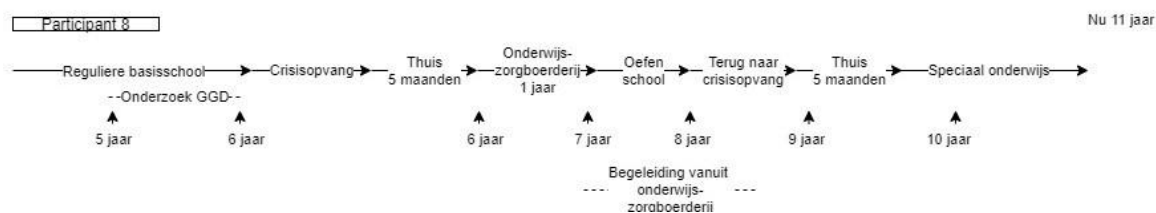
Participant 7 is op dit moment 16 jaar oud. Op zijn 9^e heeft hij onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. In totaal is de participant 3 jaar lang op de onderwijs-zorgboerderij geweest. De participant woont samen met zijn twee moeders. Het interview is online afgenomen. De participant heeft zelf niet deelgenomen aan het interview.

Figuur 10 Onderwijs-tijdslijn participant 7

Participant 8

Participant 8 is 11 jaar oud. Op zijn 6^e heeft hij onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. Op zijn 8^e is hij teruggegaan naar het reguliere onderwijs. De participant woont samen met zijn tweelingzus en ouders. Het interview is online afgenomen. De participant is samen met zijn moeder geïnterviewd.

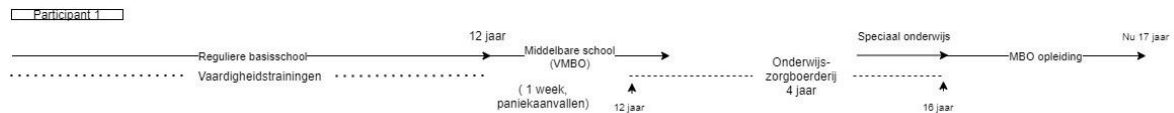

Figuur 11 Onderwijs-tijdslijn participant 8

3.2 Periode voor de onderwijs-zorgboerderij

In de eerste deelvraag wordt onderzocht wat redenen zijn om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan. Dit hoofdstuk begint met een samenvatting per participant. De samenvatting beschrijft de situatie van de participant voor de onderwijs-zorgboerderij. Nadat de situatie per participant is beschreven, volgt het resultaat.

Participant 1

Figuur 12 Onderwijstijdlijn van participant 1

Participant 1 heeft haar basisschoolperiode doorgebracht op een reguliere basisschool. Op de basisschool heeft de participant SOVA-trainingen gevolgd 'omdat ze niet lekker in haar vel zat qua leren. Dat is haar onzekerheid, daar is verder nooit een label op geplakt van dat er wat aan de hand zou kunnen zijn' aldus de moeder van de participant. SOVA-trainingen zijn sociale vaardigheidstrainingen die het doel hebben om te leren om op een betere manier contact aan te gaan met anderen (Maltha Studiecoaching, 2018).

Op de middelbare school kreeg participant 1 opeens last van gedrags- en angststoornissen. Ze vertelt erover:

Ik ging eerst gewoon naar de basisschool en op zich ging het daar wel prima. (...) Toen ben ik naar de middelbare school gegaan en toen ging het in de eerste week van de middelbare opeens voor ons idee helemaal niet goed. En toen kreeg ik paniekaanvallen. Toen zijn we naar Centrum Jeugd en Gezin gegaan en daardoor ben ik naar de zorgboerderij gegaan.

Centrum Jeugd en Gezin is een organisatie waar ouders, kinderen en jongeren terecht kunnen met vragen over gezondheid, opvoeden, opgroeien en verzorging. Bij het Centrum Jeugd en Gezin werken jeugdartsen, jeugdverpleegkundigen, (dokters)assistenten, (ortho)pedagogen en andere deskundigen met elkaar samen. Ze bieden advies, ondersteuning en denken mee met de situatie (Centrum Jeugd en Gezin, 2021).

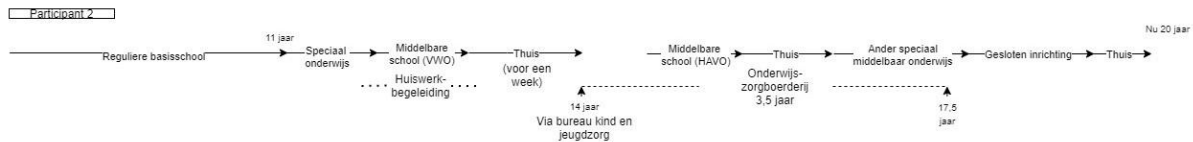
De moeder van de participant vertelt dat er in het laatste half jaar op de basisschool ook al signalen waren dat de participant afweek van anderen. De moeder legt uit dat de participant naast SOVA-trainingen ook cognitieve gedragstherapie heeft gehad, vanuit die therapie werd ze doorgestuurd naar een psychiater. De psychiater raadde de participant aan om de medicatie antidepressiva te gebruiken. De ouders van de participant waren het hier niet mee eens. 'We hadden zoiets, er was iets aan de hand maar we wisten het niet' aldus de moeder van de participant. Later bleek dat de participant autisme heeft. Het is gebruikelijk dat deze vorm van autisme zich pas rond het 11^e en 12^e levensjaar toont.

De moeder van de participant vertelt over de eerste weken op de middelbare school:

Op de middelbare school ging het mis met haar. Toen kreeg ze last van een gedrags- en angststoornis. Daarvoor is ze bij terecht gekomen bij de onderwijs-zorgboerderij. Daar werd al ingezet op cognitieve gedragsstoornis en op de angststoornis. Maar de

participant kon er niet naar handelen naar wat ze had geleerd. Dus toen zijn we er verder mee gegaan en is ze verder onderzocht. Toen bleek dat ze ASS had. ASS met een angststoornis. Toen zijn we doorgegaan op de onderwijs-zorgboerderij.

Participant 2

Figuur 13 Onderwijstijdlijn van participant 2

Participant 2 is zijn onderwijsperiode begonnen op een reguliere basisschool. De leerstof op de basisschool vond de participant makkelijk, dit zorgde ervoor dat de participant zich ging vervelen. Hij vertelt:

Wanneer ik klaar was met alles dan verveelde ik mijn eigen en dan wist ik niet wat ik moest doen. En dan kreeg ik extra dingen en dat begreep ik dan weer niet ofzo, en dan was ik weer irritant en dan moest ik maar weg. (...) Op een gegeven moment zat ik daar alleen maar op de gang. De leraren luisterende niet naar mij.

In groep 7 is de participant naar het speciaal onderwijs gegaan, “dat ging heel goed, en daar was hij toen te goed en toen moest hij weer terug naar het reguliere onderwijs” aldus de moeder van de participant. Op de vraag welke dingen beter aan het speciaal onderwijs waren ten opzichte van het reguliere onderwijs reageert de participant:

In principe was alles beter. Want het was daar, je moet dat doen, en als je een vraag hebt, geven ze tenminste wel fatsoenlijk antwoord in plaats van; ja ik heb nu geen tijd of zoek het zelf maar uit, dat soort dingen.

Moeder vult aan ‘er werd geluisterd’, waarop de participant bevestigend knikt.

Na de basisschool is de participant VVO gaan doen op een regulier voortgezet onderwijs. Op die school ging het ‘niet zo goed’ aldus de participant. De moeder van de participant vervolgt:

Er was geen aansluiting met de groep en ook geen aansluiting met de leerkrachten. De leerkrachten wisten niet zo goed wat ze met hem aan moesten. Als ze tegen hem iets vertellen, heeft hij altijd een vraag. Hij heeft op alles een wedervraag. En niet elke leerkracht is daarvan gediend. Voor mijn zoon was het heel dikwijls niet duidelijk. En dan vonden de leerkrachten het al gauw; oh hij gaat de discussie aan. Dan was hij brutaal. Hij liep gewoon heel vaak dikwijls mis.

Omdat de leerkrachten niet goed met de participant om konden gaan, moest de participant in een aparte, afgezonderde ruimte op school zijn schoolwerk maken. De participant vertelt “op een dag wat het letterlijk random; of je gaat terug de klas in of je gaat weg”. Vanaf dat moment is de participant niet meer naar die school gegaan. Via Gezins- en Jeugdzorg zijn ze bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen. Uiteindelijk heeft de participant één week thuisgezet. “Bureau Gezins- en Jeugdzorg kwam al bij ons aan huis voor huiswerkbegeleiding. Toen het mis ging op school hebben ze daar gelijk op ingespeeld. Bij de onderwijs-zorgboerderij hadden ze toevallig plaats”. Zo vertelt de moeder van de participant.

Participant 3

Figuur 14 Onderwijstijdlijn participant 3

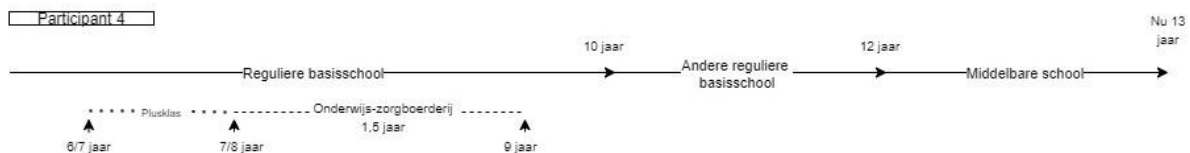
De derde participant ging naar het speciaal onderwijs voordat hij naar de onderwijs-zorgboerderij ging. De vader van de participant vertelt:

Op de andere school ging het niet, hij kwam steeds heel overstuur thuis. (...) Het was daar te druk en ook al was het speciaal onderwijs, de mensen daar waren niet geschikt om met hem om te gaan in mijn beleving. Er werd niet duidelijk gecommuniceerd naar hem. Er werd ook niet goed gereageerd op dingen die hij zelf aangaf. Het was een wisselwerkingen van allemaal dingen die niet goed gingen. (...) Dus toen op een gegeven moment hebben we als beide ouders besloten om hem thuis te houden. Toen de onderwijs-zorgboerderij als alternatief aangedragen werd, hebben we daar heel graag gebruik van gemaakt.

Via het samenwerkingsverband zijn ze bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen. Voordat we bij de boerderij terecht konden heeft de participant een aantal maanden thuisgezeten. De vader van de participant vertelt over de keuze voor de onderwijs-zorgboerderij:

Ten eerste is alles beter dan thuiszitten en ten tweede was het heel kleinschalig dus had hij heel veel aandacht. (...) Daarnaast gaat hij op zondag al naar een zorgboerderij, we weten dat hij daar goed op reageert, dat hij dat leuk vindt. We hadden zoiets dat een combinatie van beide vast goed zal werken. Wat er voor mij wel belangrijk was dat het ook echt een onderwijslocatie was. Niet dat hij de hele dag met de dieren was, maar dat hij ook les zal krijgen.

Participant 4

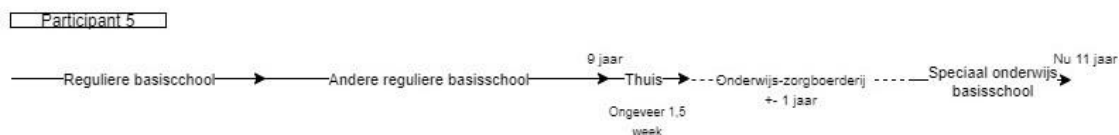
Figuur 15 Onderwijstijdlijn participant 4

Participant 4 zat voor de onderwijs-zorgboerderij op een reguliere basisschool en viel in groep 4 door verschillende redenen uit op school. Eén van deze redenen is pesten, zijn moeder vertelt "hij zat eigenlijk in een pestklas en hij werd op dat moment ook geschopt en geslagen als hij het goede antwoord had gegeven in de les. Dat was één van de redenen" De andere reden was het gebrek aan passend onderwijs "hij vond het saai op school, hij leerde niks. Dat werd steeds groter." De derde reden zijn lichamelijke klachten 'hij kreeg veel lichamelijke

klachten. Buikpijn, hoofdpijn en in die tijd viel hij eigenlijk helemaal uit. Daar zat een stukje allergie bij maar het was voornamelijk stress.” De redenen komen niet alleen voort uit groep vier, de moeder van de participant geeft aan dat haar zoon zich in groep drie ook al vervoeelde en het saai op school vond. Uiteindelijk is de participant hoogbegaafd getest. Op de huidige school had de participant niet genoeg uitdagingen. In groep vier is de leraar overspannen geraakt en dat was uiteindelijk de druppel voor de participant waardoor hij uitviel. Via de Centrum Jeugd en Gezin en de leerplichtambtenaar is de participant bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen. Voordat de participant naar de onderwijs-zorgboerderij ging, was hij zo’n 80% thuis. Zijn moeder vertelt:

Hij heeft continu geprobeerd bijna om iets naar school te gaan. Al was het maar een uurtje of een half dagje. Hij had wel leuk contact met een aantal vriendjes dus dat ging eigenlijk wel gewoon goed. De rest op school was compleet niet goed op dat moment. Op woensdagochtend had hij plusklas, dat vond hij wel leuker. Daar doen ze speciale opdrachten, dat ging beter dan de gewone klas.

Participant 5

Figuur 16 Onderwijstijdlijn participant 5

Over de periode voor de onderwijs-zorgboerderij vertelt de moeder van de participant “mijn kind was totaal uit het reguliere onderwijs, hij zat thuis en had depressieve klachten. Hij zag zij leven gewoon niet meer zitten. Hij werd niet gehoord door leraren en gepest door kinderen.” De participant zelf vertelt “op school ging het niet zo goed, ik wou niet naar school. Ik ben naar de boerderij gegaan omdat het veel beter was, het heeft me geholpen. De boerderij is veel beter dan een normale school”.

De moeder van de participant legt uit dat de participant taalkundig erg sterk is, maar dat hij tijd moet hebben om een opdracht ook daadwerkelijk uit te voeren. Die tijd kreeg hij op school niet, “school deed er helemaal niks aan. Hij moest maar gewoon meedoen, er werd vooral niet gekeken naar het kind, hij werd eigenlijk continu overvraagd.”

Omdat het niet goed ging op deze basisschool, is de participant naar een andere basisschool gegaan. Daar kreeg de participant zeventien verschillende leraren in één jaar. In de thuissituatie was de participant een ‘gewoon redelijk vrolijk jongetje, helemaal niet dat je dacht van hé waarom verandert dit zo’. Op school kwam er in de gesprekken ook niet naar voren dat de participant niet meekwam in de klas. Pas na de zomervakantie in de volgende groep trok school bij de ouders aan de bel. De moeder vertelt:

Binnen een week zaten we gelijk op school van hé dit helemaal niet lekker. (...) Toen hebben we een jaar lopen ‘leuren’, we hadden zoiets van school doe er iets aan! Dat gebeurde maar niet. Op een gegeven moment wou het niet meer. Toen heb ik gezegd, het hoeft niet meer, je gaat niet meer naar school.

Via verschillende gesprekken met verschillende organisaties is de participant uiteindelijk bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen. Door de actieve houding van de moeder van de participant, kon hij binnen 1,5 week bij de onderwijs-zorgboerderij terecht.

Participant 6

Figuur 17 Onderwijstijdlijn participant 6

Op de reguliere basisschool had de participant last van woede en frustraties. De omgang in de klas ging niet goed, de moeder van de participant omschrijft dit als “ze ging niet lekker mee met de flow”. Ze vertelt:

School kwam met een ondersteuningsteam want ze paste eigenlijk niet in de klas, de vele frustraties merkte ze op school en daar kon de juf niet zo goed mee omgaan, toen kwamen ze met het advies voor speciaal onderwijs. Daar waren wij het niet mee eens want ze is gewoon overprikkeld in de klas, verder is er geen diagnose of wat dan ook.

Via gesprekken met het ondersteuningsteam kwamen ze in aanraking met een pilot voor de onderwijs-zorgboerderij, daar is gebruik van gemaakt. De participant ging één ochtend en één dag naar de onderwijs-zorgboerderij, de rest van de tijd verbleef ze op school haar reguliere basisschool.

Participant 7

Figuur 18 Onderwijstijdlijn participant 7

De participant heeft tot en met groep vijf op een reguliere vrije basisschoolonderwijs gevolgd. Daar was het onrustig, “er waren te veel prikkels, de hele dag in een gewone groep, in een grote groep functioneren én óók nog te gaan leren, dat was ‘too much’ ” vertelt de moeder van de participant. De participant is autistisch en vindt het onder andere moeilijk om met overgangen om te gaan, bijvoorbeeld van de gymles naar een andere les. Op de school heeft de participant hier verschillende trainingen voor gehad, bijvoorbeeld een beeldende therapie. Echter was dit niet voldoende. De ouders van de participant hebben veel gesprekken gevoerd met school en kwamen uiteindelijk tot de conclusie dat er nog een partij mee moest gaan kijken. ‘Het ging niet meer op school’. De participant is toen naar een andere tijdelijke school gegaan, een specialistische hulpverlening voor kinderen met psychische problemen. Op deze tijdelijke school kreeg de participant onderzoek, opvang en school. Het onderzoek duurde ruim zes maanden, toen was er nog niet duidelijk wat er aan de hand was. Op school ging het steeds moeizamer; “er was veel te veel stress bij elkaar, veel te veel prikkels en veel te veel

kinderen die uitflippen. En dat was nou net niet wat hij nodig had.” “Het was overprikkeling op overprikkeling”.

De participant heeft toen geen onderwijs meer gevolgd maar is alleen af en toe gaan kijken of de opvang wel goed ging. “Maar het bleek gewoon dat hij eigenlijk overspannen was” aldus de moeder van de participant. “We moesten kijken van ja wat nu...”

Teruggaan naar de reguliere vrije basisschool was geen optie, het was voor de ouders duidelijk dat de participant meer begeleiding nodig had. Speciaal onderwijs zagen de ouders niet zitten omdat dat te veel problemen bij elkaar brengen en dus voor te veel prikkels zorgen. De ouders zochten een plek waar het kind tot rust kon komen. Na veel zoeken kwamen de ouders terecht bij de onderwijs-zorgboerderij. Het eerste gesprek voelde goed en de omgeving zag er goed uit, “het was een plek waar je in ieder geval tot rust kon komen”. De participant kon snel terecht bij de onderwijs-zorgboerderij, “er werd een plekje vrij gemaakt. Dat was echt super”.

Participant 8

Figuur 19 Onderwijstijdlijn participant 8

De participant geeft zelf aan dat het niet goed ging op school, “het werd te moeilijk, het was gewoon super moeilijk, ik snapte de lessen niet en het was superdruk in de klas”.

De moeder van de participant vult aan:

Mijn kind ging naar de zorgboerderij omdat hij op school was uitgevallen. We zochten een plek voor hem, om tot rust te komen. Hij was echt gewoon overspannen. Hij had rust nodig. En dat kwam voort uit de klas. De participant heeft veel individuele begeleiding nodig, die begeleiding was er niet in de klas. Wanneer er geen voorspelbaarheid was, was er grote paniek. En dan zocht hij veiligheid, en ja veiligheid is thuis.

3.2.1 Wat zijn redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?

Uit de acht interviews blijkt dat er verschillende redenen zijn om uit te vallen uit het reguliere onderwijs. De redenen die genoemd zijn in de interviews, worden getoond in tabel 1. In de rechter kolom wordt aangegeven hoeveel participanten de desbetreffende reden hebben genoemd tijdens het interview.

Tabel 1 Redenen uitval in regulier onderwijs

Reden	Aantal keer genoemd (.../8)
De leraar kan niet goed met de situatie van het kind omgaan	3
Het kind heeft meer individuele begeleiding nodig, school heeft niet voldoende ruimte daarvoor	3
De leraren op school luisteren niet goed naar het kind, het kind wordt niet gehoord	3
Kind wordt gepest op school	2
Kind heeft een rustplek nodig	2
Kind is overvraagd, overbelast en/of overspannen door school	2
Kind is overprikkeld door de vele aanwezige prikkels op school	2
Leraren in het speciaal onderwijs zijn niet geschikt genoeg om met de situatie om te gaan	1
Kind heeft last van paniekaanvallen bij het naar school gaan	1
Kind komt overstuurd thuis door school	1
Kind heeft last van depressieve gedachten	1
Kind heeft last van stress door school	1
Op school zijn veel veranderingen, daardoor is er geen voorspelbaarheid. Kind kan daar niet mee omgaan	1
Kind verveelt zich op school	1
Op school wordt geen passend onderwijs geboden	1
Het is te druk in de klas, kind kan zich niet concentreren	1

Een drietal opmerkingen wordt het vaakst benoemd tijdens het interview. Dit zijn de redenen: een leraar kan niet goed met de situatie van het kind omgaan, het kind heeft meer individuele begeleiding nodig dan dat de school kan bieden en de leraren op school luisteren niet goed genoeg naar het kind, hierdoor wordt het kind op school niet gehoord.

Naast de redenen van het uitvallen in het regulier onderwijs zijn er ook nog redenen waarom er specifiek gekozen is voor een onderwijs-zorgboerderij. In het interview is er niet specifiek gevraagd naar de keuze voor de onderwijs-zorgboerderij. Enkele participanten hebben dit echter wel aangegeven tijdens het interview. In tabel twee worden de redenen getoond waarom er gekozen is voor de onderwijs-zorgboerderij.

Tabel 2 Reden gekozen voor een onderwijs-zorgboerderij

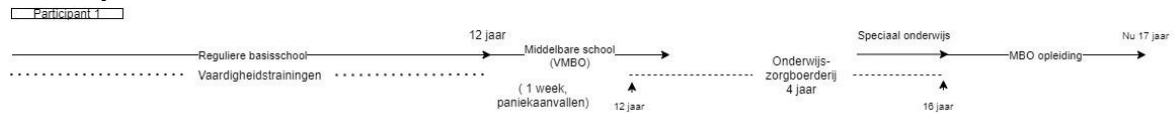
Reden	Aantal keer benoemd (.../8)
Kind is al bekend met zorgboerderijen en kan goed met dieren omgaan	2
Alles is beter dan thuiszitten	1
De boerderij is kleinschaliger, daardoor is er meer aandacht voor het kind	1
De boerderij is een plek om tot rust te komen, het voelde gelijk goed	1
De begeleiding denkt mee en staat altijd open voor vragen	1

Bij 2 van de 8 participanten kwam het voor dat de participant al eerder naar een zorgboerderij ging, hierdoor was hij/zij al bekend met de omgeving van een zorgboerderij.

3.3 Periode op de onderwijs-zorgboerderij

In de tweede deelvraag worden de belangrijkste ervaringen in de periode op de onderwijs-zorgboerderij bekeken. Het kopje begint met een samenvatting van de ervaringen van de participanten in de periode na de onderwijs-zorgboerderij. Hierna worden de resultaten weergegeven.

Participant 1

Figuur 20 Onderwijs-tijdslijn participant 1

De gedrags- en angststoornis zorgde ervoor dat de participant het in de beginfase lastig om zelfstandig naar de onderwijs-zorgboerderij te gaan. Ze vertelt erover:

In het begin ging het niet zo goed, toen ging ik naar de onderwijs-zorgboerderij toe en kreeg ik zulke paniekaanvallen dat ze me echt uit de auto moesten en ja dat soort dingen. Maar als ik er eenmaal was en ik was een beetje uit de paniek, toen vond ik het wel heel leuk en fijn dat ik er was.

Met behulp van goede begeleiding vanuit de onderwijs-zorgboerderij ging de participant beter in haar vel zitten. In verloop van tijd werd duidelijk dat de participant autisme heeft, hierdoor werd de behandeling anders aangevlogen. “Daar zat verandering in en dan merkte je wel dat dat beter was” aldus de moeder van de participant. In de praktijk vertaalde zich dit dat naar zelfstandig naar de onderwijs-zorgboerderij toe gaan. De moeder van de participant vertelt:

Je merkte dat het beter ging omdat ze er zelf naar toe ging. Ze was er heel graag maar het feit dat ze ernaartoe moest was altijd heel moeilijk. (...) Op een gegeven moment ging ze er gewoon naar toe en ging ze er ook met plezier naar toe.

Samen met de begeleiding heeft de participant het motto “gewoon doen” bedacht tijdens haar periode op de onderwijs-zorgboerderij. De participant vertelt:

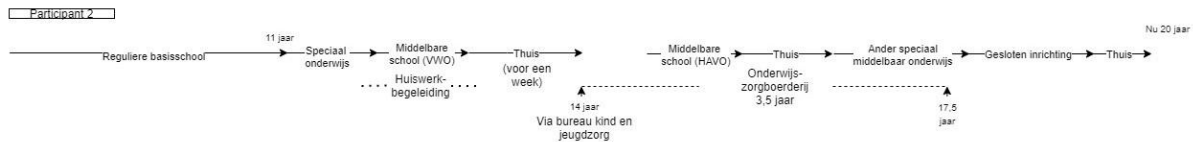
Ik ga altijd dingen bedenken wat er fout zou kunnen gaan. Toen hebben we het motto bedacht van gewoon doen. Gewoon gaan en je ziet het wel wat er gaat gebeuren. En dat was altijd wel makkelijker gezegd maar eigenlijk was dat wel het ding als ik het heel moeilijk vind van gewoon doen en we zien het wel.

Naast het motto “gewoon doen” heeft de participant door de onderwijs-zorgboerderij ook geleerd om structuur aan een dag te geven en bij zichzelf te signaleren wanneer ze in een hoge spanning zit en wanneer in een lage. De combinatie van dieren, de omgeving, de groep en de begeleiding op de onderwijs-zorgboerderij hielp daarbij. Over de periode op de onderwijs-zorgboerderij vertelt de participant:

Op de boerderij was er meer tijd, er was meer aandacht. En ik voelde me ook gewoon fijner op mijn plek, de omgeving was prettig. Het was fijn om school af te wisselen met leuke dingen doen, bijvoorbeeld naar de paarden. En de groep waar we mee waren

vond ik altijd wel heel gezellig. Vaak in de middag waren we het laatste uurtje aan het kletsen of wat spelletjes aan het doen en dat was altijd wel grappig. Er was niks te gek en het kon wel en dat was altijd wel heel leuk.

Participant 2

Figuur 21 Onderwijs-tijdslijn participant 2

De participant vertelt over de beginfase op de onderwijs-zorgboerderij. Hij vertelt dat hij op de boerderij niet direct beter in zijn vel zat, hij moest erg wennen omdat alles nieuw was. "Het zijn compleet vreemde mensen en het is heel anders dan normaal". Maar de participant geeft wel aan het positieve veranderingen waren. De moeder van de participant vertelt dat hij op de boerderij zichzelf mocht zijn, en ook de combinatie van dingen samendoen en leren maakte dat het op de boerderij beter ging dan op een gewone school. De participant geeft zelf aan dat hij fijnste op de boerderij vond dat hij mocht zien wie je bent.

Participant 3

Figuur 22 Onderwijs-tijdslijn participant 3

De vader van de participant vertelt over de periode op de onderwijs-zorgboerderij:

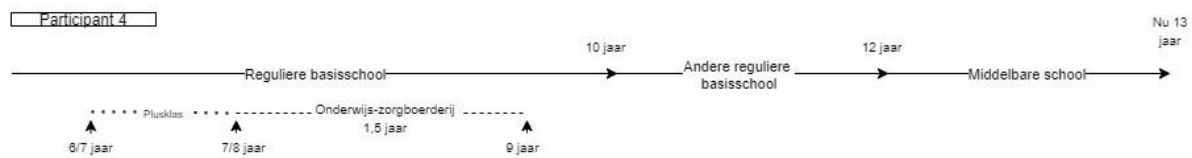
Toen mijn kind naar de onderwijs-zorgboerderij ging, ging het veel beter. Hij kwam blij thuis, hij was rustig, minder gefrustreerd en hij kon met plezier vertellen wat hij had gedaan. Hij had een heel goede band met de mensen daar. Het was echt een verschil van dag en nacht met de school ervoor.

Op de vraag wat ervoor zorgde dat het beter ging met de participant reageert de vader:

Meer één op één aandacht zorgde ervoor dat het beter ging met mijn kind. De boerderij was echt een goede plek, daar kon je tot rust komen en als hij dan weer thuiskwam dan kwam hij gewoon..., het was nooit meer drama zoals wel op de vorige school.

De participant geeft zelf aan dat hij van dieren houdt, waarop vader vervolgt "tijdens het onderwijs hebben ze wel eens gebruik gemaakt van de boerderij". Als voorbeeld noemt hij de kippen "tijdens rekenen gingen ze bijvoorbeeld tellen hoeveel kippen er waren en hoeveel eieren er waren gelegd". Vader vervolgt "ze hebben het vrij speels opgebouwd. Ik denk dat dat wel hielp. Maar het voornaamste waardoor het beter ging is volgens mij die kleinschaligheid en dus meer individuele aandacht."

Participant 4

Figuur 23 Onderwijs-tijdslijn participant 4

De moeder van de participant vertelt over de periode op de onderwijs-zorgboerderij:

De onderwijs-zorgboerderij is heel betrokken geweest, bij alle overleggen met school waren ze er gewoon. Eigenlijk kon ik op elk moment daar vragen stellen, dingetjes over de aanpak vragen. (...) Het is heel moeilijk om in zo'n situatie positief te blijven en ook hoop voor jezelf te hebben dat het wel vooruit gaat. De onderwijs-zorgboerderij heeft mij geholpen om toch te zien dat het wel goed kwam.

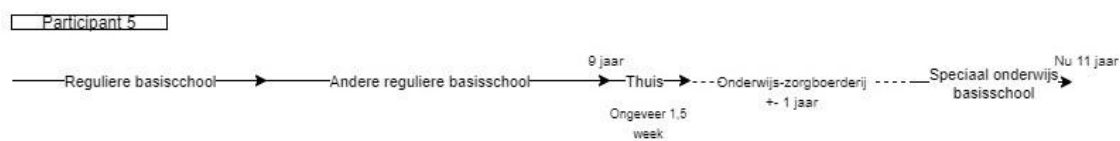
De moeder vervolgt "ook hij, hij had ook zelf zoiets van ik ben er nu mee bezig en het wordt wel weer normaal. Ook omdat de boerderij bij de gesprekken zaten, werden er toch wat makkelijker toezeggingen gedaan en werden er dingen aangepast."

De participant is nooit volledig uitgevallen uit het reguliere onderwijs, gedurende de periode op de onderwijs-zorgboerderij is de participant altijd een aantal uurtje naar de regulier school gegaan. Op de boerderij was er aandacht voor hem. Er werd gekeken wat hij nodig had, "dat werd op dat moment niet op school gedaan, of in ieder geval te weinig". Door de aandacht op de boerderij voelde de participant zich veilig, hierdoor bloeide de participant op en werd hij weer zichtbaar in de klas. De moeder van de participant vertelt tot slot over de invloed van voltige:

Op de zorgboerderij deden ze voltige om een kind wat zekerder en trotser te maken. Voltige is turnen op een paard en dat vond hij heel leuk. Hij had het een keer gedaan en toen zei hij tegen mij: mam ik wil dat gaan doen. En dat is hij ook gaan doen. (...) Dat was toen zijn passie en ik merkte wel heel erg: hij heeft een passie nodig. Daar krijgt hij energie van en daardoor kan hij meer concentratie opbrengen op school.

Bij voltige worden er gymnastische oefeningen gedaan op een paard. Voltigeren draait om ontspanning, souplesse, evenwicht en ritme. Bij voltige is het de kunst om oefeningen zo uit te voeren dat het paard niet in zijn beweging wordt gehinderd (KNHS, z.d.). Op verschillende zorgboerderijen wordt voltige therapeutisch ingezet door het paard te gebruiken als spiegel om de kinderen bewust te laten worden van het eigen gedrag en de invloed die zij uitoefenen op anderen (Veen & Pijpker, 2020, p. 31).

Participant 5

Figuur 24 Onderwijs-tijdslijn participant 5

Eenmaal op de onderwijs-zorgboerderij merkte de ouder van de participant binnen twee weken verschil. Omdat de onderwijs-zorgboerderij geen schoolse omgeving is, ging de participant makkelijker naar de boerderij. De moeder van de participant vertelt erover:

Ze waren met 3 andere kinderen, dus was het school? Nee het was geen schoolgebouw maar ja het was toch school. Dus het naar school gaan was gelijk al, het hele probleem van 's avonds niet willen slapen en 's ochtends niet willen opstaan was eigenlijk al gelijk bijna weg met twee weken. En je merkt af en toe, de juf moet ook even voelen en aftasten hoe ver ze kan gaan. Dus als het die dag net even wat moeilijkere dingen waren gevraagd, ja dan was hij minder enthousiast. En de volgende dag is het dan weer moeilijker om te gaan. Maar qua gesteldheid was het echt gewoon, je dacht weer ohja zo komen we er wel.

Moeder vervolgt "hij werd gewoon weer blij, hij lachte weer, hij had niet meer zulke donkere buien. Hij ging beter slapen, algeheel ging het gewoon, het was een sneeuwbaaleffect, hij ging rollen en hij ging de goede kant op."

De moeder van de participant vertelt dat ze op de onderwijs-zorgboerderij hameren op succeservaringen, hierdoor leerde de participant dat hij dingen zelf kon doen, dit zorgde vervolgens weer voor meer zelfvertrouwen. Moeilijke opdrachten worden anders 'verpakt' zodat de leerlingen niet door hebben dat ze eigenlijk iets moeilijks aan het doen zijn. "Ze kijken echt wat het kind nodig heeft, er is veel aandacht".

Participant 6

Figuur 25 Onderwijs-tijdslijn participant 6

De participant vertelt "eerst wou ik niet naar de boerderij maar toen vond ik het leuk. Nu wil ik ook wel weer terug." De participant geeft aan dat ze de dieren op de boerderij het leukst vond. Ook geeft ze aan dat ze door de onderwijs-zorgboerderij zich beter kon concentreren op school. De moeder van de participant vervolgt 'wij hoorden dan in het 10-minuten gesprek dat het veel beter ging en dat ze niet eens benoemd was in de bespreking van de leerlingen. Het ging dus echt wel beter".

De moeder van de participant geeft aan dat de boerderij een stukje van rust is. “Een plek om fijne herinneringen te maken.” “Op de boerderij kun je even weg van school, er moet geleerd worden maar er is ook ruimte om leuke dingen te doen”.

Bijvoorbeeld het boekje dat ze je net liet zien, dan zie je dat ze heel positief is. Elke dag een complimentje, dat gun je toch elk kind. En er is denk ik geen ene kind dat op een hele dag niks positief doet dus een complimentje is al zo fijn. Gewoon helemaal een positieve insteek.

“Het was een fijne plek om er te zijn en even ertussenuit te genieten” aldus de moeder van de participant.

Participant 7

Figuur 26 Onderwijs-tijdslijn participant 7

De participant heeft groep 6, 7 en 8 op de onderwijs-zorgboerderij gevolgd. In groep 7 gaf de participant zelf aan dat hij weer naar een gewone school wilde. In het laatste jaar is de participant regelmatig gaan oefenen op een oefenschool. In de zoektocht naar een geschikte nieuwe school zijn verschillende instanties betrokken geweest. Uiteindelijk is de participant samen met de begeleiding vanuit de onderwijs-zorgboerderij gaan oefenen op de ‘nieuwe’ school. De moeder van de participant noemt dat “een sterk punt van de boerderij. Natuurlijk leren centraal stellen”. “Ze kijken goed naar het kind, waar zit het kind in zijn ontwikkeling. Het natuurlijk proces volgen en aansluiten en aanbieden”.

Op de onderwijs-zorgboerderij heeft de participant voltige gevolgd. Door voltige is de participant weer gaan rekenen. De moeder van de participant legt uit:

Hij moest op het paard zitten en die werd dan gelongeerd. En omdat een kind op het paard zit, voelt een paard precies aan hoe een kind zich voelt. Die spiegelt heel erg, en als je rustig bent, dan blijft een paard ook rustig. Je wordt echt uitgenodigd om rustig te blijven en minder in paniek te raken. Dat was bijvoorbeeld met rekenen, hij heeft moeite om met getallen om te gaan. Tijdens voltige legden ze plaatjes neer met getallen en dan ging hij rondjes lopen en op een gegeven moment konden ze daar spelenderwijs sommetjes mee maken. Zo hebben ze het paard ingezet om aan leerdoelen te werken. Dat was natuurlijk super!

Door de onderwijs-zorgboerderij kregen de ouders van de participant “langzaam hun kind weer terug”. “Hij had ruimte voor leuke dingen en werd minder snel verdrietig of boos. Langzamerhand kwam er meer vertrouwen terug. Hij ging weer met plezier naar ‘school’ toe. Dat was al heel veel winst”.

Thuis merkten de ouders dat de participant meer ontspannen werd, maar zagen ze ook een stukje verwerking. De moeder van de participant vertelt erover:

De bewustwording begon op gang te komen. Van ik heb iets, er is iets met me, ik heb blijkbaar andere dingen nodig. Dat gaf dan wel een stukje somberheid wat hij eerder niet had. Maar hij werd wel meer zichzelf, hij kon meer zichzelf zijn.

Ritme, de bezigheden, het kleinmaken en de relatie aangaan met de begeleider worden door de moeder van de participant als succesfactoren genoemd. Op de onderwijs-zorgboerderij was een duidelijk ritme, bijvoorbeeld bij het voeren van de dieren. De dieren moesten gevoerd worden, door dat duidelijke ritme leerden de kinderen ook dingen te doen die niet per se leuk zijn, maar wel gedaan moeten worden. "Op school had hij moeite met het moeten. Door bijvoorbeeld het voeren van de dieren heeft hij het spelonderwijs weer opgepikt".

De participant kwam niet direct hele dagen op de onderwijs-zorgboerderij, ze hebben het aantal uren en dagen opgebouwd. "Aan de hand van doelen maken ze prioriteiten, dus niet meteen een heel schoolprogramma maar echt langzamerhand weer rekenen en lezen".

Participant 8

Figuur 27 Onderwijs-tijdslijn participant 8

De participant vond het fijn op de onderwijs-zorgboerderij. "In het begin ging het een beetje lastig, maar op een gegeven moment heel goed. Maar op een gegeven moment ging het ook weer lastiger". Op de vraag waarom het lastig ging, antwoordde de participant dat hij het lastig vond om afscheid te nemen van zijn moeder. "Eigenlijk wilde ik thuis zijn. Maar als ik dan weer thuis was, vond ik dat eigenlijk ook helemaal niet fijn".

Met de dieren les hebben en een rustige omgeving vond de participant fijn aan de onderwijs-zorgboerderij. "Ik had in de eerste maanden in mijn eentje les, later kwam daar een ander kindje bij. En dat ging gewoon goed, dan waren we met zijn tweeën en konden we altijd dingen doen". Een ander aspect dat de participant zelf aangeeft dat hij fijn vindt aan de onderwijs-zorgboerderij is de afwisseling tussen leuke dingen doen en schoolwerk, "maar soms deden we ook leuke dingen en leren tegelijk erbij, dat was vooral fijn". Als voorbeeld noemt de participant het voorlezen van de honden.

Op de onderwijs-zorgboerderij heeft de participant voltigelessen gevolgd. Met behulp van voltige is er meer zelfvertrouwen opgebouwd. Daarnaast heeft de onderwijs-zorgboerderij gespecialiseerd personeel aangenomen. "Dat heeft veel verschil gebracht, door het aannemen van een specialist kwam er nog meer structuur en duidelijkheid".

In de thuissituatie kon de moeder van de participant ook veranderingen merken. "Hij had gewoon dagbesteding, wat natuurlijk erg gezond is. Hij leerde op zijn manier weer dingen, dus hij kon ook thuiskomen met verhalen. En hij zag weer andere kinderen, dus daarin werd hij minder eenzaam".

3.3.1 De belangrijkste resultaten in de periode op de onderwijs-zorgboerderij

Uit de interviews blijkt dat periode op de onderwijs-zorgboerderij invloed heeft gehad op de ontwikkeling van het kind. De participant zelf en/of de ouders hebben verschillende veranderingen ervaren. Deze veranderingen worden getoond in tabel 3. De rechterkolom geeft aan hoeveel participanten deze ervaring hebben genoemd.

Tabel 3 Veranderingen die worden ervaren tijdens de periode op de onderwijs-zorgboerderij

Verandering die bij het kind wordt ervaren door de participant zelf en/of door de ouder	Aantal keer genoemd (.../8)
De onderwijs-zorgboerderij (OZ) zorgde voor een positieve verandering in de gemoedstand van het kind	8
Door de OZ werd het kind blijer	2
Door de OZ ging het kind beter in zijn/haar vel zitten	2
Doordat het kind op de OZ aandacht kreeg, bloeide hij/zij op	2
Het kind ging met plezier naar de OZ, dat is al heel veel winst	2
In de beginfase was de gemoedstoestand van het kind wisselend	2
Door de OZ werd het kind weer zichzelf	1
Door de OZ voelden de ouders zich beter	1
Door de OZ voelde het kind zich af en toe somberder, omdat er een verwerking kwam dat het kind 'anders is dan andere kinderen	1
Door de OZ werd het kind meer ontspannen	1
Door de OZ kwam het kind met verhalen thuis en werd de eenzaamheid minder	1
Door de OZ had het kind minder sombere buien	1
Door de OZ kreeg het kind meer zelfvertrouwen	1
De OZ is levensreddend geweest	1

Uit tabel 3 kan worden opgemerkt dat de onderwijs-zorgboerderij bij iedere participant voor een positieve verandering heeft gezorgd. De positieve veranderingen komen voort uit positieve ervaringen van de onderwijs-zorgboerderij. Deze positieve ervaringen worden opgedeeld in een viertal kernwoorden die hieronder worden toegelicht:

- Aandacht
- Begeleiding
- Omgeving en dieren
- Onderwijs

Tabel 4 Positieve ervaring door aandacht

Positieve ervaring door aandacht op de onderwijs-zorgboerderij	Aantal keer genoemd (.../8)
Op de OZ wordt er gekeken wat het kind op dat moment nodig heeft, er is écht aandacht voor het kind	6
De OZ geef veel vrijheid, er is ruimte om zelf te bepalen wat er gedaan wordt én er is ruimte voor leuke dingen	3
Op de OZ is de persoonlijke ontwikkeling belangrijker dan de cognitieve ontwikkeling	2
De OZ voelt als een warm bad	2
Het schept een band dat alle leerlingen op de OZ 'iets' hebben	2
De OZ hamert op succeservaringen, het is een positieve omgeving	2
De OZ biedt maatwerk voor het kind	1
De OZ is flexibeler dan een gewone school	1
Op de OZ luisteren ze echt naar het kind	1
Op de OZ mag je zijn wie je bent	1
Op de OZ werken ze met kleinere groepen en is het rustiger dan op een gewone school	1
Doordat het kind aandacht op de OZ krijgt, voelt het kind zich er veilig	1
De gezellige groep op de OZ zorgt ervoor dat het kind zich op zijn/haar plek voelt	1

De meest genoemde positieve ervaring van de onderwijs-zorgboerderij is dat er gekeken wordt naar wat het kind op dat moment nodig heeft, er is écht aandacht voor het kind. Daarnaast geven 3 van de 8 participanten aan dat de onderwijs-zorgboerderij veel vrijheid geeft, er is ruimte om zelf te bepalen wat er gedaan wordt en er is ruimte voor leuke dingen. 2 van de 8 participanten geven aan dat de onderwijs-zorgboerderij als een warm bad aanvoelt, het een band schept dat alle leerlingen 'iets' hebben, dat de boerderij een positieve omgeving is omdat het hamert op succeservaringen en dat de persoonlijke ontwikkeling belangrijker is dan de cognitieve ontwikkeling.

Tabel 5 Positieve ervaring door de begeleiding

Positieve ervaring door de begeleiding op de onderwijs-zorgboerderij	Aantal keer benoemd (.../8)
Goede communicatie met de begeleiding zorgde voor duidelijkheid en structuur	2
De begeleiding denkt met mee in de situatie	2
De begeleiding op de OZ staat 24/7 voor de kinderen klaar, je kan altijd met ze bellen	1
De begeleiding op de OZ kijkt allemaal dezelfde kant op, dat werkt prettig	1

In het interview gaven enkele participanten aan dat de begeleiding op de onderwijs-zorgboerderij zorgt voor een positieve ervaring. 2 van de 8 participanten geeft aan dat duidelijke communicatie met de begeleiding zorgt voor duidelijkheid en structuur. Tevens wordt er aangegeven dat de begeleiding mee denkt in de situatie, de begeleiding staat er altijd voor open om te helpen.

Tabel 6 Positieve ervaring door de invloed van de omgeving en dieren

Positieve ervaring door de omgeving en de dieren op de onderwijs-zorgboerderij	Aantal keer benoemd (.../8)
De dieren op de OZ waren rustig, leuk en fijn	5
De OZ is een plek waar je tot rust kunt komen	3
Door voltige heeft het kind meer zelfvertrouwen gekregen	3
De groene omgeving van de OZ is fijn	2
De dieren helpen bij het onderwijs	2
De dieren waren een prettige afleiding	1
De dieren waren het leukste aan de OZ	1

Uit de interviews komt naar voren dat de groene omgeving van de onderwijs-zorgboerderij en de dieren die op de boerderij aanwezig zijn, zorgen voor een positieve ervaring. 5 van de 8 participanten geeft aan dat ze de dieren op de boerderij rustig, leuk en fijn vonden. 3 van de 8 participanten geeft aan dat de onderwijs-zorgboerderij een plek is waar je tot rust kan komen. Enkele participanten hebben lessen voltige gevolgd tijdens de periode op de onderwijs-zorgboerderij. De lessen voltige hebben het kind meer zelfvertrouwen gegeven.

Tabel 7 Positieve ervaring van onderwijs op de boerderij

Positieve ervaring door het onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij	Aantal keer benoemd (.../8)
Op de OZ leren de kinderen 'spelenderwijs'. Opdrachten worden mooi verpakt zodat kinderen niet door hebben dat ze eigenlijk iets moeilijks aan het doen zijn	4
Op de OZ is er een fijne afwisseling tussen leuke dingen doen en leren	3
Op de OZ wordt er 'natuurlijk geleerd'. Er wordt gekeken naar het tempo van het kind	2
Het lesmateriaal wordt aangepast op de manier waarop het kind het beste leert	1
Door voltige is het kind gaan leren	1

Op de onderwijs-zorgboerderij kregen de participanten onderwijs aangeboden. Dit onderwijs werd veelal op een andere manier aangeboden als op de reguliere school. 4 van de 8 participanten geeft aan dat de kinderen op de onderwijs-zorgboerderij 'spelenderwijs' leren. De opdrachten worden dusdanig verpakt dat de kinderen niet door hebben dat ze eigenlijk iets moeilijk aan het doen zijn. De dieren op de onderwijs-zorgboerderij worden bijvoorbeeld gebruikt voor rekenlessen, een participant noemt het voorbeeld dat ze kippen gingen wegen

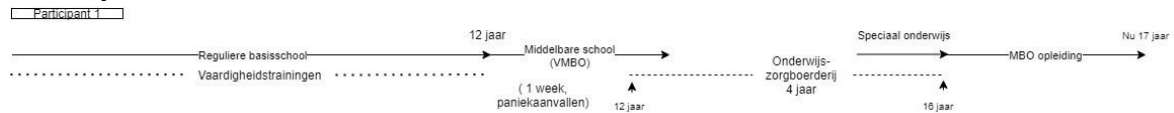
op de boerderij. Een ander positieve ervaring aan het onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij is dat er op de boerderij 'natuurlijk geleerd' wordt. Er wordt gekeken naar het tempo van het kind en daarop ingespeeld. Daarnaast wordt er ervaren dat der op de onderwijs-zorgboerderij een fijne afwisseling is tussen leuke dingen doen en leren.

In het interview is niet specifiek gevraagd naar wat de participanten niet leuk vonden op de onderwijs-zorgboerderij. Twee participanten gaven echter een reden aan wat ze niet leuk vonden op de onderwijs-zorgboerderij. Deze redenen zijn; een doodgereden kat en een ander kindje waarmee de participant geen goede band mee had.

3.4 Periode na de onderwijs-zorgboerderij

In de derde deelvraag wordt gekeken welke veranderingen worden bemerkt na de periode op de onderwijs-zorgboerderij. Het kopje begint met een samenvatting van de ervaringen van de participanten in de periode na de onderwijs-zorgboerderij. Hierna worden de resultaten weergegeven.

Participant 1

Figuur 28 Onderwijs-tijdslijn participant 1

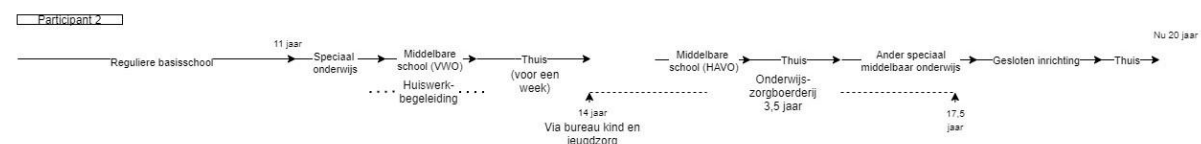
Door de onderwijs-zorgboerderij doet de participant nu weer haar eigen ding. “Ze gaat naar school, ze loopt stage, ze werkt. En ze heeft leuke contacten met klasgenoten”. Aldus de moeder van de participant. “Door de boerderij durft ze nu in contact te komen met anderen.” “Daarnaast is ze zichzelf gaan accepteren, ze weet dat het niet erg is dat ze dit heeft. En dat heeft ervoor gezorgd dat het nu gaat op school.” De participant geeft zelf aan:

Ik kan niet per se een voorbeeld noemen maar ik heb wel zoiets dat ik van mezelf gewoon iets geleerd heb. En dan heb ik wel als een ander uit de klas nu iets aan mij vraagt, kan ik dat wel heel erg uit ervaring vertellen. En ik kan ze wel heel goed helpen. En ze komen daarvoor ook wel eens naar mij toe. Eigenlijk alle stappen die daar heb gezet en mee heb gemaakt en handvaten die heb gekregen, daar kan ik nu anderen mee helpen.

Voorbeelden van deze handvaten zijn, hoe deel je je dag in, of ga iets doen wat je leuk vindt als je iets heel moeilijk, bijvoorbeeld door met doelen te werken. Zulke dingen kan ik nu wel eens gebruiken of tegen iemand vertellen”.

“Toen ik terugging naar school was ik een stuk zelfverzekerder. Maar ik zat ook wel op een school wat mijn plek was en is. Er waren gelijk leuke mensen. Alles was eigenlijk in 1x goed.” “De onderwijs-zorgboerderij heeft me indirect geholpen waardoor ik nu op mijn plek zit, op het laatst hebben we gesprekken gehad over de voor- en nadelen van deze opleiding. Met die gesprekken hebben ze mij geholpen” aldus de participant.

Participant 2

Figuur 29 Onderwijs-tijdslijn participant 2

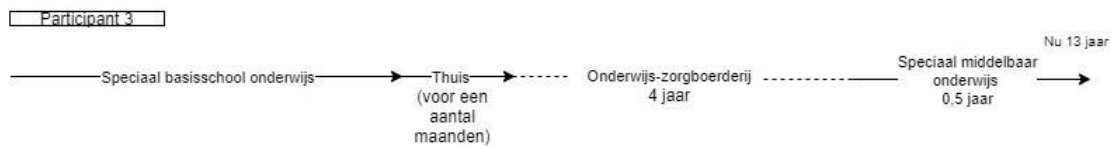
De participant geeft aan dat hij het lastig vindt om aan te geven waarin hij het meest is ontwikkeld op de boerderij. De moeder van de participant geeft aan dat hij door de boerderij nu beter durft zeggen wat hij vindt, ongeacht wat een ander daarvan denkt.

De overgangen terug naar het reguliere onderwijs ging in eerste instantie niet zo goed. Op de school waar de participant heen ging waren veel wisselingen van leraren. Hierdoor kwam de

participant opnieuw thuis te zitten. Later ging de overgang naar een nieuwe school beter, hier heeft de onderwijs-zorgboerderij echter geen invloed meer op gehad.

De participant geeft aan dat hij de periode op de onderwijs-zorgboerderij niet zo bijzonder vond. "Het is gewoon een andere manier, meer niet". Op de vraag of hij deze manier dan ook beter vond, reageert hij: "Niet beter, maar ik vond het fijn. Maar het is niet per se dat het beter is, dat verschilt per persoon". De moeder van de participant vult aan "ik denk dat het voor hem wel een uitkomst was, dat hij toch zijn sociale en zijn ritme bleef houden. En ze deden daar ook heel veel leuke dingen en toch ook, spelenderwijs heeft hij toch wel veel geleerd daar".

Participant 3

Figuur 30 Onderwijs-tijdslijn participant 3

Door de onderwijs-zorgboerderij is mijn kind voornamelijk gegroeid in dat hij zich in kleine groepen beter kan uiten. Hij kan dus eerder aangeven als hem iets dwars zit en hij kan het beter onder woorden brengen. Het is nog steeds een aandachtsgebied maar het is beter dan hoe het vroeger was. Dat is ook het grote pluspunt geweest van de boerderij, doordat hij meer één op één aandacht kreeg, is het hem geleerd om eerder samen naar oplossingen te kijken. Daar heeft hij nog heel veel profijt van gehad.

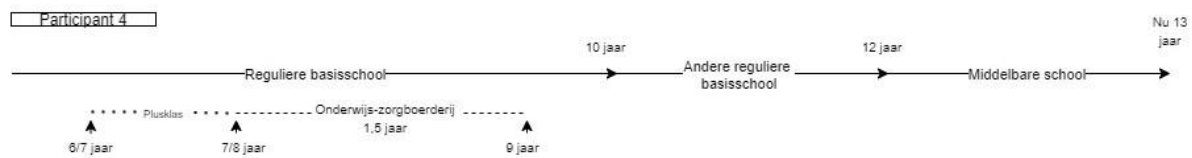
De vader van de participant geeft dan dat zijn kind door de individuele aandacht ook direct meer feedback krijgt. Samen keken ze naar het gedrag van het kind; als je dit doet, gebeurt er dit en kan je zo reageren.

Dat kan je wel in een behandelsetting doen maar dan is dit toch anders dan op school waar hij ook moet leren en waar de dingen meer van hem verwacht worden. Het is meer een natuurlijke groei wat hij daardoor heeft kunnen doormaken.

In de thuissituatie merkt de vader van de participant niet direct veranderingen op, maar geeft wel aan "als er iets veranderd is dan is het alleen maar positief". "Hij krijgt meer zelfvertrouwen dat er meer dingen lukken.

Op de vraag wat de participant het meest heeft geleerd op de onderwijs-zorgboerderij, reageert de participant; "ik heb geleerd hoe je met dieren moet zorgen. Dat gebruik ik nog steeds op zaterdag." De participant geeft ook aan dat hij de dieren het leukst vond op de boerderij "omdat de dieren leuk waren en rustig".

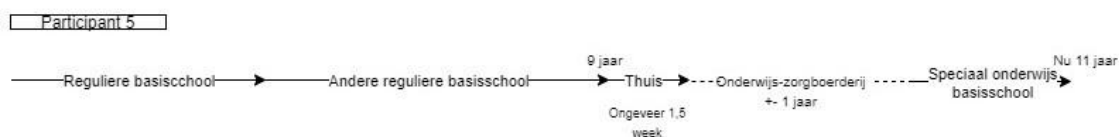
Participant 4

Figuur 31 Onderwijs-tijdslijn participant 4

De moeder van de participant geeft aan dat de participant door de onderwijs-zorgboerderij geleerd heeft dat hij mag zijn wie hij is. "Hierdoor werd hij veel toegankelijker, op school en voor de leerkrachten kwam hij in beeld. Echter bleven de problematieken op school. In groep zes is de participant vanwege de cultuur van de klas naar een andere school gegaan. Inmiddels zit de participant op de middelbare school, zijn moeder geeft aan "Wat ik hoor en wat ik ook zie dat hij met vrienden afsprekt, weet ik zeker dat hij gewoon goed in z'n vel zit." "Alleen omdat hij in verleden hoogbegaafd getest is, vind hij dat nog lastig. Vooral omdat hij niet goed weet hoe hij moet leren. Maar hij doet wel zijn best dus dat is positief".

Participant 5

Figuur 32 Onderwijs-tijdslijn participant 5

Op de vraag hoe het met de participant ging na de periode op de onderwijs-zorgboerderij reageert de moeder van de participant "stukken beter, veel vrolijker en hij durft veel meer te proberen. Hij heeft meer eigenwaarde gekregen". Op de onderwijs-zorgboerderij hamerde ze op succeservaring, daardoor heeft hij de zin in het leven en het plezier maken en plezier hebben terug." "Hij heeft geleerd om kind te zijn".

Door de onderwijs-zorgboerderij heeft de participant geleerd om dingen te proberen. Vroeger was het "ik ken het niet, dus ik kan het niet". Nu probeert de participant het wel te doen. Dat is op de boerderij geleerd. "Dat is wat de juf bij de boerderij steeds deed; als hij in verweer ging, dan gingen ze het toch even proberen. Een 10 voor zijn doorzettingsvermogen en een 10 voor het proberen. Of de opdracht dan geslaagd was, dat maakte dan niet uit."

Op de huidige school "staat hij op een afgrondje, soms gaat hij een paar stapjes naar beneden, soms gaat hij een paar stapjes naar boven. Maar het blijft een dun lijntje." De vrijdag is nog moeilijk. De vrijdag is er het laatst bij gekomen in het opbouwproces en op de vrijdag is er een andere leraar die andere dingen doet, die veranderingen zijn lastig te begrijpen.

De onderwijs-zorgboerderij was een hele veilige plek, het ging daar goed dus als ouder hoefde je even niet zorgen te maak. Nu die veilige plek weg is, wordt het spannender. Als ouder heb je verleden in je hoofd en bedenk je hoe ver het kan gaan.

De participant geeft zelf nog aan dat hij keersommen op de boerderij geleerd heeft. "Die kon ik niet, nu wel."

Participant 6

Figuur 33 Onderwijs-tijdslijn participant 6

Door de positieve invloed van de onderwijs-zorgboerderij kon de participant zich beter concentreren en werd ze blijer. “De onderwijs-zorgboerderij is een plek van ontspanning en rust” aldus de moeder van de participant”.

De pilot op de onderwijs-zorgboerderij is inmiddels afgelopen. De ouders en de participant zelf ervaren dit als jammer, ze hadden graag een langere tijd op de onderwijs-zorgboerderij doorgebracht. De moeder van de participant geeft aan dat het nu wel beter op school gaat dan voor de boerderij, “op sociaal-emotioneel gebied is ze bijvoorbeeld hoger gaan scoren”. Op school mag de participant af en toe een kwartiertje of halfuurtje de klas uit om even iets anders te doen, bijvoorbeeld even de conciërge helpen.

Omdat de participant in dezelfde week afscheid heeft genomen van de onderwijs-zorgboerderij als dit interview is afgenomen, geven de veranderingen allemaal een korte termijn beeld aan.

Participant 7

Figuur 34 Onderwijs-tijdslijn participant 7

Door de periode op de onderwijs-zorgboerderij is de participant zich gaan beseffen “hoe ben ik”. De ouders van de participant merkten op de middelbare school dat hij sociaal-emotioneel juist verder ontwikkelt was dan andere leeftijdsgenoten. “Jonge kinderen van 12/13 jaar zijn nog niet echt bezig met ‘hoe ben ik’. Maar hij moest daar wel mee bezig zijn om beter te kunnen functioneren. Daar heeft de onderwijs-zorgboerderij een groot aandeel in gehad” zo vertelt de moeder van de participant.

De onderwijs-zorgboerderij heeft de participant geleerd om altijd weer terug te gaan naar jezelf en zelf prioriteiten te stellen. De moeder van de participant benoemd dat als hele belangrijke vaardigheden. Naast prioriteiten stellen heeft de participant ook geleerd om in contact te blijven, hierdoor kon hij zich bij een terugval steeds sneller terugpakken.

Na de onderwijs-zorgboerderij is de participant naar het VMBO gegaan. Daar is hij uiteindelijk opnieuw uitgevallen. “Er was te veel spanning en dan werd hij weer overvraagd en dat kon hij gewoon niet. Dat ging niet”. In een nieuwe zoektocht naar een geschikte school gaf de participant zelf aan dat hij een kleine omgeving met individuele aandacht belangrijk vindt. Inmiddels hebben ze een juiste school gevonden waar hij zichzelf kan zijn.

Participant 8

Figuur 35 Onderwijs-tijdslijn participant 8

Na de onderwijs-zorgboerderij ging de participant naar een andere school. Hij vertelt:

Uiteindelijk heb ik naar een andere school proberen te gaan, eerst vond ik dat super spannend maar toen ik een kindje had om mee te spelen ging het beter. Later moest ik alleen naar een andere school. Ik werd heel veel gepest en het was druk in de klas, het was niet meer van overal rust. En heel vaak was er een leraar niet

De participant geeft aan dat steeds wisselende leraren vervelend zijn, "dan wist ik niet welke er kan". Met deze onduidelijkheid kan de participant moeilijk omgaan.

De participant geeft aan dat hij door de onderwijs-zorgboerderij geleerd heeft om te proberen met een onduidelijke situatie om te gaan. "Eerst was ik altijd superzenuwachtig en als er dan iets niet duidelijk was, ging ik het gewoon niet doen. Nu is het wel gewoon als er iets niet duidelijk is, kan ik dat wel gaan doen".

De moeder van de participant noemt de terugkeer naar school het grootste succes. Ze zegt dat hij het zelfvertrouwen daarin heeft teruggekregen. Met kleine stapjes werken, veel tijd ervoor nemen en een begeleider die de participant echt begrijpt zorgde voor een goede terugkeer naar school. "De begeleider van de onderwijs-zorgboerderij heeft een jaar naast mijn kind in de klas gezeten om hem te begeleiden. Dat jaar ging super goed. Helaas heeft hij in het jaar daarna een terugval gehad".

Een nieuwe klas, een nieuwe leraar en een nieuwe begeleider werden te veel veranderingen voor de participant. De participant zit nu op een andere school waarbij onderzoek, behandeling en onderwijs gecombineerd wordt. Op school gaat het met hele kleine stapjes steeds beter.

3.4.1 Veranderingen in de periode na de onderwijs-zorgboerderij

In de periode na de onderwijs-zorgboerderij worden er bij de participanten verschillende veranderingen gemerkt. Deze veranderingen worden getoond in tabel 8, 9 en 10. In tabel 8 worden de persoonlijke veranderingen beschreven. De rechterkolom geeft aan hoeveel participanten deze verandering benoemd hebben.

Tabel 8 Persoonlijke veranderingen

Persoonlijke verandering	Aantal keer benoemd (.../8)
Door OZ meer heeft het kind meer zelfvertrouwen gekregen	6
Door de OZ kan het kind signalen bij zichzelf eerder herkennen. Het kind kan beter met zichzelf omgaan.	3
Door de OZ komt het kind nu makkelijker met anderen in contact	2
Door de OZ heeft het kind geleerd dat je mag zijn wie je bent	2
Door de OZ heeft het kind geleerd om te genieten	2
Door de OZ heeft het kind geleerd om te gaan met gevoelens	2
Door de OZ durft het kind sneller dingen te proberen	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je je kunt ontspannen wanneer je je verveelt	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je met je ervaringen anderen kunt helpen	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je structuur aan een dag kunt brengen	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je met moeilijke dingen kunt omgaan	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je dieren moet verzorgen	1
Door de OZ zit het kind nu beter in zijn/haar vel	1
Door de OZ heeft het kind geleerd hoe je grenzen kan aangeven	1
Door de OZ heeft het kind geleerd dat je mag zeggen wat je vindt	1
Door de OZ kan het kind zich nu beter concentreren	1
De terugkeer naar school is het grootste succes van de OZ geweest	1

De meest genoemde persoonlijke verandering is dat door de onderwijs-zorgboerderij, het kind meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Daarnaast benoemen 3 van de 8 participanten dat het kind door de onderwijs-zorgboerderij beter met zichzelf om kan gaan. Hij of zij kan beter eerder signalen bij zichzelf herkennen. Daarnaast benoemen 2 van de 8 participanten dat het kind door de onderwijs-zorgboerderij makkelijker in contact komt met anderen, het kind door de onderwijs-zorgboerderij geleerd heeft om te genieten, dat het kind mag zijn wie je bent en dat het kind geleerd heeft om met gevoelens om te gaan.

Tabel 9 Veranderingen in de thuissituatie

Verandering in de thuissituatie	Aantal keer benoemd (.../8)
Door de OZ heeft het kind geleerd om makkelijker afscheid te nemen van gezinsleden	1
Door de OZ is het kind thuis beter aanspreekbaar en minder gefrustreerd	1
Door de OZ is het kind meer ontspannen thuis	1
Door de OZ zijn de ouders gegroeid in het begrenzen van het kind. Ze kunnen beter bekijken wat het kind op dat moment nodig heeft	1

In de thuissituatie heeft de onderwijs-zorgboerderij ervoor gezorgd dat het kind makkelijk afscheid kan nemen van dierbaren, thuis beter aanspreekbaar is en minder gefrustreerd en dat het kind meer ontspannen is. Daarnaast merkt een ouder op dat ze door de onderwijs-zorgboerderij zijn kind beter kan begrenzen omdat ze beter kunnen bekijken wat het kind nodig heeft.

Tabel 10 Veranderingen op school

Verandering op school	Aantal keer benoemd (.../8)
Door de OZ kan het kind nu beter rekenen	3
Door de OZ kan het kind nu beter lezen	1
Door de OZ heeft het kind geleerd zich beter te concentreren op school	1
Door de OZ heeft het kind geleerd om aan te geven op school wanneer er iets dwars zit	1
Door de OZ heeft het kind geleerd om in contact te blijven en samen met de leraren te zoeken naar een oplossing	1
Door de OZ kan het kind zich steeds sneller terugpakken bij een kleine terugval	1

De onderwijs-zorgboerderij heeft bij een aantal participanten invloed gehad op de schoolsituatie. 3 van de 8 participanten geven aan dat ze nu beter kunnen rekenen door de onderwijs-zorgboerderij. Daarnaast geven participanten aan dat ze door de onderwijs-zorgboerderij beter kunnen lezen, zich beter kunnen concentreren op school, ze beter hun gevoel kunnen uiten, beter in contact blijven en door de onderwijs-zorgboerderij kunnen participanten zich steeds sneller terugpakken bij een kleine terugval.

4. Discussie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op de resultaten per deelvraag en de aanpak van het onderzoek. Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen hoe de onderwijs-zorgboerderij van invloed is op een terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs. Het hoofdstuk begint met een reflectie op de resultaten per deelvraag. Vervolgens wordt het uitgevoerd onderzoek gereflecteerd.

4.1 Resultaten per deelvraag

Om erachter te komen hoe de onderwijs-zorgboerderij bijdraagt aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs zijn er drie deelvragen opgesteld die de onderwijsperiode van de participanten beschrijven. In het eerste wordt gekeken naar de redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan. De onderwijsperiode voor de periode op de onderwijs-zorgboerderij wordt besproken. In het tweede deel wordt er gekeken wat de belangrijkste uitkomsten zijn in de periode op de onderwijs-zorgboerderij. In het laatste deel wordt er gekeken wat de veranderingen zijn die in de periode na de onderwijs-zorgboerderij bemerkt worden.

Deelvraag 1. Wat zijn de redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?

Een uitval in het reguliere onderwijssysteem is de hoofdreden om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan. Een uitval kent verschillende oorzaken. Het niet gehoord worden door de leraren, het onvoldoende individuele begeleiding krijgen op school en leraren die niet goed weten wat ze met de situatie van het kind aan moeten, zijn redenen die het meest genoemd worden. Andere redenen zijn; gepest worden, overspannen/overvraagd worden op school, overprikkeld worden op school en het ontbreken van een rustplek op school.

Enkele ouders geven aan om voor een onderwijs-zorgboerderij te kiezen omdat het kind al bekend is met de omgeving van een zorgboerderij.

In het interview is gevraagd naar de ontwikkelingen van het kind. Niet iedere ouder heeft even duidelijk vertelt waarom zijn/haar kind naar de onderwijs-zorgboerderij is gegaan. Omdat dit interview onderdeel is van een exploratief onderzoek, zijn er geen redenen bij de participanten getoetst. Hierdoor kan het bijvoorbeeld dus zo zijn dat er meerdere participanten gepest zijn, maar dat maar twee van de acht participanten dit tijdens het interview benoemd hebben.

De reden om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan is in hoofdlijnen bij iedere participanten hetzelfde; het uitvallen in het huidige onderwijs. Waarom er dan specifiek voor een onderwijs-zorgboerderij gekozen is, is niet bij iedere participant gevraagd. Hierdoor zijn de uitkomsten 'waarom gekozen voor een onderwijs-zorgboerderij' niet erg betrouwbaar en relevant.

Deelvraag 2. Wat zijn belangrijke resultaten geweest in de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

Het belangrijkste resultaat van de tweede onderzoeksvraag is dat door de onderwijs-zorgboerderij de participanten positief ontwikkeld zijn. Door de onderwijs-zorgboerderij werden kinderen blijer, gingen kinderen beter in hun vel zitten, bloeide de kinderen op en werden ze weer zichzelf. Deze ontwikkeling komt voort uit positieve ervaringen van de onderwijs-zorgboerderij. De ervaringen worden met vier kernwoorden beschreven; aandacht, begeleiding, onderwijs, omgeving en dieren. Op de onderwijs-zorgboerderij wordt er gekeken naar wat het kind nodig heeft, het kind krijgt écht aandacht. Spelenderwijs wordt er onderwijs gegeven. Daarnaast wordt er aangegeven dat de onderwijs-zorgboerderij veel vrijheid biedt,

er is ruimte om zelf dingen te bepalen en er is een prettige afwisseling tussen leuke dingen doen en minder leuke dingen doen. De begeleiding op de onderwijs-zorgboerderij denkt mee in de situatie, de goede communicatie met de begeleiding zorgt voor duidelijkheid en structuur. De participanten geven aan dat de dieren op de boerderij rustig, leuk en fijn zijn. De omgeving van de boerderij zorgt ervoor dat het een plek is waar je tot rust kunt komen.

Omdat het onderzoek een exploratief onderzoek is, zijn er in het interview naar de ervaringen gevraagd. Iedere participant vertelt op zijn of haar eigen manier de ervaringen, de ene vertelt uitgebreider dan de ander. Zo vertellen bijvoorbeeld twee participanten dat hun kind blijer door de onderwijs-zorgboerderij werd. Echter geldt dit misschien wel voor meer participanten. Omdat er ervaringen niet getoetst zijn, zegt het aantal keer dat iemand iets benoemd niet zo veel.

De resultaten zijn niet verrassend, de meeste ervaringen komen overeen met de literatuur uit het onderzoek 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangement in het groen'. In dat onderzoek is er eerder aandacht besteed aan de ervaringen van de kinderen. Het onderzoek beschrijft dat één van de aspecten die de kinderen waarderen aan de boerderij de 'ruimte' is die ze er krijgen. Daarmee bedoelen ze zowel de fysieke ruimte als de mogelijkheid om even iets anders te doen wanneer het hoofd te vol is (Veen & Pijpker, 2020, p. 33). Daarnaast beschrijft het onderzoek dat kinderen het prettig vinden dat de docenten goed luisteren en helpen met problemen op te lossen. De kinderen associëren de dieren met 'rust, vrede en kalmte' (Veen & Pijpker, 2020, p. 33).

Deze aspecten die in het onderzoek 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangement in het groen' worden benoemd, zijn dus vergelijkend met de resultaten uit dit onderzoek.

Deelvraag 3. Welke veranderingen worden bemerkt na de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

Dat het kind door de onderwijs-zorgboerderij meer zelfvertrouwen heeft gekregen, is de meest genoemde persoonlijke verandering. Daarnaast wordt er aangegeven dat kinderen beter met zichzelf kunnen omgaan door de onderwijs-zorgboerderij. Door de boerderij hebben zij meer geleerd over zichzelf. In de thuissituatie wordt er opgemerkt dat de kinderen minder gefrustreerd zijn en daardoor beter aanspreekbaar zijn. Op school kunnen de kinderen zich beter concentreren, zich beter uiten en zich steeds sneller terugpakken bij een kleine terugval. Opvallend is dat bij 3 van de 8 participanten aangegeven dat ze door de onderwijs-zorgboerderij beter zijn geworden in rekenen. Daarnaast geven verschillende participanten aan dat de kinderen door de periode op de onderwijs-zorgboerderij nu makkelijker in contact komen en blijven met anderen. De boerderij heeft bij een aantal participanten geleerd om te jezelf te blijven en te genieten van het leven.

Voor deze deelvraag geldt dezelfde discussie als de tweede deelvraag. Omdat het onderzoek een exploratief onderzoek is, zijn er in het interview naar de ervaringen gevraagd. Iedere participant vertelt op zijn of haar eigen manier de ervaringen, de ene vertelt uitgebreider dan de ander. Omdat veranderingen niet getoetst zijn, zegt het aantal keer dat iemand iets benoemd niet zo veel.

Nog niet eerder is er onderzoek gedaan welke veranderingen er bemerkt worden na de periode op de onderwijs-zorgboerderij op lange termijn. Daarom kunnen deze uitkomsten uit dit

onderzoek moeilijk worden weerlegt met de literatuur. Echter is er in het onderzoek 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangement in het groen' onderzoek gedaan naar de uitkomsten tijdens de onderwijs-zorgboerderij. Uit dat onderzoek komen de volgende vijf uitkomsten naar voren:

- Op gebied van sociaal-emotioneel functioneren maken kinderen grote ontwikkelingen. Kinderen vertonen minder probleemgedrag sinds de komst op de boerderij.
- Op gebied van cognitief functioneren ontwikkelen de kinderen zich geer gering. Wel leren de kinderen door de boerderij om zich 'leerbaar' op te stellen, dit wordt voor sommige kinderen als een grote stap ervaren.,
- Ouders merken dat kinderen zich gelukkiger voelen sinds ze naar de onderwijs-zorgboerderij gaan.
- Door de onderwijs-zorgboerderij is er een verbetering op het gebied van motoriek.
- Door de onderwijs-zorgboerderij stijgt het zelfvertrouwen van de kinderen met kleine stapjes. Kinderen leren onder andere om meer zelfstandig te zijn en grenzen aan te geven.

(Veen & Pijpker, 2020, p. 48)

De uitkomsten uit dit interview zijn in grote lijnen vergelijkend met de uitkomsten uit de literatuur. Echter wordt in de literatuur benoemd dat de motoriek van de kinderen ontwikkeld wordt door de onderwijs-zorgboerderij, dit komt niet terug in dit onderzoek.

4.2 Reflectie op uitgevoerd onderzoek

In dit onderzoek zijn meerdere methodes gehanteerd. Het onderzoek is gestart met een literatuuronderzoek. Daarnaast zijn er interviews afgenomen. In dit kopje wordt er gereflecteerd op de methodes.

Literatuuronderzoek

In het vooronderzoek is er een literatuuronderzoek uitgevoerd. In het literatuuronderzoek is het huidige onderwijs in Nederland bekeken en is de achtergrond van de onderwijs-zorgboerderij onderzocht. Omdat de onderwijs-zorgboerderij een redelijk onbekende sector in Nederland is, zijn er weinig bronnen over de onderwijs-zorgboerderij te vinden. Het rapport 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen' dat vorig jaar door Wageningen University of Research is uitgebracht, is één van de weinige informatiebronnen van de onderwijs-zorgboerderij. Dit zorgde er dan ook voor dat deze bron veel in het literatuuronderzoek is gebruikt.

Naast de achtergrond van de onderwijs-zorgboerderij, is ook het huidige onderwijs in Nederland onderzocht in het literatuuronderzoek. Onderwijs in Nederland is een actueel onderwerp, De Tweede Kamer debatteert vaak over het onderwijs in Nederland. De actuele informatie staat dan ook in vele kamerstukken beschreven. Omdat het vooronderzoek de ontwikkelingen van onderwijs in Nederland onderzocht, zijn er veel van deze kamerstukken gebruikt. Hierdoor is de veelzijdigheid van bronnen niet erg groot geweest.

Interview

Om participanten voor het onderzoek te bereiken, hebben we verschillende onderwijs-zorgboerderijen in Nederland gevraagd om uitgestroomde leerlingen te benaderen met onze mail. Uiteindelijk hebben tien participanten gereageerd. Van deze tien zijn er uiteindelijk acht

geïnterviewd. Twee participanten gaven uiteindelijk aan door omstandigheden niet meer aan het onderzoek te willen meewerken.

Bij het schrijven van het vooronderzoek hadden beide onderzoekers (Marinka en Dianne) gehoopt in totaal twintig participanten te interviewen. Dit aantal is helaas niet behaald. Omdat we de participanten niet zelf kunnen benaderen wegens de AVG-wetgeving, hebben we hier niet veel aan kunnen doen. Het aantal participanten is dus lager uitgevallen dan gehoopt.

De interviews zijn allemaal goed verlopen. De participanten die hebben deelgenomen waren positief over het onderzoek en de afname van het interview.

Omdat dit een exploratief onderzoek betreft en de opzet van de interviews semigestructureerd is, zijn niet alle interviews hetzelfde verlopen. Hierdoor heeft de ene participant meer informatie gegeven dan een ander. De participanten zijn allen op een positieve manier ontwikkelt door de onderwijs-zorgboerderij, echter zijn er maar acht participanten geïnterviewd. Hierdoor is het niet duidelijk of de onderwijs-zorgboerderij altijd bij iedereen voor een positieve ontwikkeling zorgt.

5. Conclusie en aanbevelingen

Een onderwijs-zorgboerderij biedt onderwijs aan uitgevallen leerlingen uit het basis- en middelbaaronderwijs. In 2020 heeft de Wetenschapswinkel van Wageningen University & Research doormiddel van twaalf deelonderzoeken onderzoek gedaan naar onderwijs-zorgboerderijen. Dit onderzoek is in 2020 gepubliceerd, genaamd; 'Ontwikkeling en professionaliseren van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen'. Dit onderzoek vormt een vervolg op bovengenoemd onderzoek. In dit hoofdstuk wordt beantwoord hoe een onderwijs-zorgboerderij bijdraagt aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs.

5.1 Conclusie deelvragen

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er drie deelvragen opgesteld. Deze drie deelvragen worden hieronder beantwoord.

Deelvraag 1. Wat zijn de redenen om naar een onderwijs-zorgboerderij te gaan?

Kinderen gaan naar een onderwijs-zorgboerderij omdat ze uitvallen in het reguliere onderwijssysteem. Het blijkt dat er verschillende redenen zijn om uit te vallen. De meest genoemde redenen hebben te maken met het gebrek aan passend onderwijs. Participanten geven aan dat leraren niet goed met de situatie van het kind om kunnen gaan, het kind meer individuele begeleiding nodig heeft en dat er voor deze begeleiding onvoldoende ruimte is en dat leraren op school niet goed luisteren naar het kind. Uit deze redenen blijkt dat het ouders en leerlingen ervaren dat leerkrachten op dit moment onvoldoende geschikt zijn en dat er in het huidige onderwijs onvoldoende aandacht is voor de individu.

Andere redenen die worden genoemd hebben te maken met de omgeving van het klaslokaal en de prestatiedruk. Er wordt aangegeven dat kinderen overprikkeld worden door de vele aanwezige prikkels op school, kinderen vinden het te druk in de klas en kunnen zich daardoor niet concentreren en enkele kinderen worden gepest door klasgenoten. Dit zorgt ervoor dat kinderen overvraagd, overbelast en/of overspannen worden door de aanwezige prikkels en de prestatiedruk op school. Kinderen hebben daarom een rustplek nodig. Een onderwijs-zorgboerderij biedt deze rustplek, de omgeving van de boerderij voelt voor de participanten goed aan. Daarnaast geven participanten aan dat het kind al bekend is met zorgboerderijen en dat ze daarom voor de onderwijs-zorgboerderij hebben gekozen.

Deelvraag 2. Wat zijn belangrijke resultaten geweest in de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

Een periode op de onderwijs-zorgboerderij zorgt voor een positieve ontwikkeling bij de kinderen. Bij alle geïnterviewde participanten heeft de onderwijs-zorgboerderij voor een positieve verandering in de gemoedstand van het kind gezorgd. Kinderen werden bijvoorbeeld blijer, gingen beter in het vel zitten, bloeiden op door de aandacht die ze kregen en gingen met plezier weer naar 'school' op de onderwijs-zorgboerderij. Deze veranderingen komen voort uit positieve ervaringen die de kinderen hebben opgedaan op de onderwijs-zorgboerderij.

De meest genoemde reden waarom het beter ging op de onderwijs-zorgboerderij dan in het reguliere onderwijssysteem komt voort uit individuele aandacht. Op de onderwijs-zorgboerderij wordt er door de begeleiding gekeken naar wat het kind op dat moment nodig heeft, er is écht aandacht voor het kind. Zo wordt het lesmateriaal bijvoorbeeld aangepast op de manier waarop het kind het beste leert en is de persoonlijke ontwikkeling belangrijker dan de cognitieve ontwikkeling. De onderwijs-zorgboerderij hamert op succeservaringen, dit maakt de

boerderij een positieve omgeving. Dit wordt als prettig ervaren door de participanten. Daarnaast is er op de onderwijs-zorgboerderij meer vrijheid dan in het gewone onderwijssysteem, er is ruimte voor het kind om zelf te bepalen wat hij/zij gaat doen. Daarnaast wordt er aangegeven dat er een fijne afwisseling is tussen leuke dingen doen en het leren. De participanten geven aan dat ze de dieren op de boerderij 'rustig, leuk en fijn' vonden. Enkele participanten hebben lessen voltige gevolgd. Tijdens voltige leer je om te turnen op een paard, het paard vormt een reflectie van het eigen gedrag. Door voltige hebben de participanten meer zelfvertrouwen gekregen. Daarnaast werden de dieren op de boerderij gebruikt voor het onderwijs, zo is een participant bijvoorbeeld weer gaan rekenen middels paardrijden. De participanten geven aan dat het een sterk punt van de onderwijs-zorgboerderij is dat er spelenderwijs geleerd wordt. De opdrachten worden dusdanig verpakt dat kinderen niet door hebben dat ze eigenlijk iets moeilijks aan het doen zijn.

Concluderend zorgt de individuele aandacht en de rustige omgeving met dieren ervoor dat het kind zich beter is gaan voelen tijdens de periode op de onderwijs-zorgboerderij.

Deelvraag 3. Welke veranderingen worden bemerkt na de periode op de onderwijs-zorgboerderij?

In de tijd na de periode op de onderwijs-zorgboerderij worden er bij de participanten verschillende veranderingen opgemerkt. De veranderingen worden verdeeld onder persoonlijk veranderingen, veranderingen in de thuissituatie en veranderingen op school.

De meest genoemde persoonlijke verandering is dat door de onderwijs-zorgboerderij het kind meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Daarnaast kunnen kinderen door de periode op de onderwijs-zorgboerderij signalen nu eerder bij zichzelf herkennen. Kinderen kunnen beter met zichzelf en gevoelens over zichzelf omgaan. Door de onderwijs-zorgboerderij hebben kinderen geleerd dat je mag zijn wie je bent. Daarnaast hebben de kinderen geleerd om te genieten en om in contact te komen met anderen en in contact te blijven.

In de thuissituatie heeft de periode op de onderwijs-zorgboerderij ervoor gezorgd dat het kind thuis beter aanspreekbaar is, minder gefrustreerd en dus meer ontspannen is. Daarnaast merkt een ouder op dat ze door de onderwijs-zorgboerderij haar kind beter kan begrenzen omdat ze beter weten wat het kind nodig heeft.

Een aantal participanten geven aan dat ze door de onderwijs-zorgboerderij nu beter kunnen rekenen. Daarnaast heeft de onderwijs-zorgboerderij de participanten geleerd om op school aan te geven wanneer er iets dwars zit, en op die moment in contact te blijven met de leraren en samen op zoek te gaan naar een oplossing. Tot slot geeft een participant aan dat ze door de periode op de onderwijs-zorgboerderij zichzelf nu steeds sneller kan terugpakken bij een kleine terugval.

Concluderend heeft de periode op de onderwijs-zorgboerderij gezorgd voor meer zelfvertrouwen bij de participanten. Participanten hebben zichzelf leren kennen, ze kunnen nu signalen bij zichzelf beter aangeven en dit communiceren naar hun omgeving. Dit zorgt ervoor dat het nu bij een aantal participanten beter gaat op school, thuis en persoonlijk.

5.2 Conclusie hoofdvraag

De hoofdvraag van het onderzoek luidde ‘Hoe draagt een onderwijs-zorgboerderij bij aan de terugkeer naar het regulier/speciaal onderwijs in de perceptie van leerlingen en hun ouders/verzorgers?’

Uit de resultaten van de deelvragen blijkt dat een periode op de onderwijs-zorgboerderij zorgt voor een positieve ontwikkeling bij de participanten. De individuele aandacht op de onderwijs-zorgboerderij en het spelenderwijs leren zijn de belangrijkste redenen dat de participant zich positief ontwikkeld. Door de periode op de onderwijs-zorgboerderij hebben de participanten meer zelfvertrouwen gekregen. De participanten hebben op de onderwijs-zorgboerderij geleerd om signalen bij zichzelf te herkennen en dit te communiceren met anderen. Hierdoor kunnen leraren in het huidige onderwijs de participanten beter begrijpen en gaat het dus bij sommige participanten beter. Echter zijn er een aantal participanten bij wie het huidige onderwijs nog steeds onstabiel is, voor sommige blijft het zoeken naar een juiste plek met de juiste begeleiding waar ze onderwijs kunnen volgen

5.3 Aanbevelingen

Uit het onderzoek komt naar voren dat persoonlijk aandacht voor kinderen erg belangrijk is, deze aandacht wordt op de onderwijs-zorgboerderij wel gegeven maar ontbreekt in sommige gevallen in het huidige onderwijssysteem. De onderwijs-zorgboerderij biedt kansen voor leerlingen die in het huidige onderwijssysteem niet meekomen. Zoals een aantal participanten tijdens het interview vertelden is de onderwijs-zorgboerderij ‘levensreddend’ geweest voor hun kind. De onderwijs-zorgboerderij is een relatief onbekend. Participanten geven aan dat de onderwijs-zorgboerderij bekender mag worden in Nederland, zodat er voor meer kinderen ruimte is om een periode onderwijs te volgen op de onderwijs-zorgboerderij.

Daarnaast is het belangrijk dat er in het huidige onderwijssysteem meer individuele aandacht en begeleiding komt, dit moet ervoor zorgen dat er minder kinderen thuis komen te zitten. In het reguliere onderwijssysteem is het wenselijk dat er meer passend onderwijs komt.

De participanten die geïnterviewd zijn in dit onderzoek hebben in de afgelopen vijf jaar onderwijs gevolgd op de onderwijs-zorgboerderij. Het kan interessant zijn om deze participanten over een aantal jaar eens weer te interviewen om te kijken welke invloed de onderwijs-zorgboerderij nog heeft.

Bibliografie

ATLAS.ti Scientific Software Development GmbH. (z.d.). *ATLAS.ti: The Qualitative Data Analysis & Research Software*. ATLAS.ti. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van <https://atlasti.com>

Autoriteit Persoonsgegevens. (z.d.). *Mag u persoonsgegevens verwerken?* Geraadpleegd op 10 mei 2021, van <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/mag-u-persoonsgegevens-verwerken>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, 21 februari). *Landbouw; bedrijven met verbredingsactiviteiten, hoofdbedrijfstype, regio*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/80807ned>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, februari). *Documentatie Kenmerken van vestigingen van onderwijsinstellingen in het voortgezet onderwijs (BRINTAB)*. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjex-uxncvuAhWsPOwKHTosCIAQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.cbs.nl%2F%2Fmedia%2Fcbs%2520op%2520maat%2Fmicrodatabestanden%2Fdocuments%2F2019%2F10%2Fbrintab.pdf&usg=AOvVaw3dS8Bd18ifDYmM17a-rYoJ>

Centrum Jeugd en Gezin. (2021, 31 mei). *Over het CJG*. Centrum voor jeugd en gezin. <https://centrumvoorjeugdengezin.nl/over-het-cjg>

De Kinderombudsman. (2019, november). *Het beste besluit*. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/brochure-het-beste-besluit>

European Agency for Special Needs and Inclusive Education website. (z.d.). European Agency. Geraadpleegd op 1 februari 2021, van <https://www.european-agency.org/>

Fafienanie, V. (2020, 5 februari). *Cijfers schoolverzuim - Voortijdig schoolverlaten en verzuim | NJi*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/Cijfers-schoolverzuim>

Halt. (z.d.). *Over*. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van <https://www.halt.nl/over-halt>

Halt, VNG, Ingrado, Openbaar Ministerie, & Raad voor Kinderbescherming. (2018, maart). *De Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS)*. https://vng.nl/sites/default/files/mas_folder_voor_scholen.pdf

Ingrado. (z.d.). *Over Ingrado - Ingrado*. Ingrado.nl. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van <https://ingrado.nl/over-ingrado>

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind - Kinderrechten.nl. (2019, 12 augustus). Kinderrechten. <https://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten/>

Kinderrechten. (2019, 12 augustus). *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind - Kinderrechten.nl*. <https://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten/>

Kirsten Dingemanse. (2019, 1 juli). *Ultiem stappenplan voor het coderen van interviews*. Scribbr. <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/coderen-interview/>

Kirsten Dingemanse. (2020, 9 juli). *Soorten interviews*. Scribbr. <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>

KNHS. (z.d.). *Voltige - KNHS*. KNHS.nl. Geraadpleegd op 1 juni 2021, van <https://www.knhs.nl/top-sport/disciplines/voltige/>

Leerplichtwet 1969. (2020, 1 april). wetten.overheid.nl.
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002628/2020-04-01>

Maltha Studiecoaching. (2018, 19 juni). *Wat is een SOVA training?*
<https://www.malthastudiecoaching.nl/blog-onderwijs/2018/06/19/wat-is-een-sova-training/>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2017, 3 november). *Toelating en zorgplicht*. Speciaal onderwijs | Inspectie van het onderwijs.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/speciaal-onderwijs/wet-en-regelgeving/garantie-toegang-tot-onderwijs>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2019a, augustus 22). *Doelen passend onderwijs*. Passend onderwijs | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2019b, augustus 23). *Zorgplicht en samenwerken scholen in passend onderwijs*. Passend onderwijs | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/zorgplicht-en-samenwerken-scholen-passend-onderwijsverantwoordelijkheid-van-de-scholen>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2020a, januari 30). *Thuiszitters in het funderend onderwijs* | Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tweede Kamer der Staten-Generaal.
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?did=2020D03501&id=2020Z01665

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2020b, juli 10). *Leerplicht en kwalificatieplicht*. Leerplicht | Rijksoverheid.nl.
[https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/leerplicht-en-kwalificatieplicht#:~:text=Leerlingen%20van%205%20tot%2016,\(niveau%20%20of%20hoger\).](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/leerplicht-en-kwalificatieplicht#:~:text=Leerlingen%20van%205%20tot%2016,(niveau%20%20of%20hoger).)

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 26 februari). *Kamerbrief over verzuim schooljaar 2019–2020*. Kamerstuk | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/02/24/brief-aan-de-tweede-kamer-inzake-verzuim-schooljaar-2019-2020>

PO-Raad. (z.d.). *Over de PO-Raad* | PO-Raad. Geraadpleegd op 28 januari 2021, van <https://www.poraad.nl/over-de-po-raad/over-de-po-raad>

PO-Raad, VO-Raad, Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Ministerie van OCW, Ministerie van VWS, & Ministerie van VenJ. (2016, juni). *Thuiszitterspact*.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2016/06/13/thuiszitterspact/thuiszitterspact-13-6-2016.pdf>

Sleeboom, I., Buysse, W., Hermanns, J., & Hilhorst, N. (2009). *Back to school: thuiszitters in de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen*. H&S Consult / DSP Groep.
https://pure.uva.nl/ws/files/851827/75020_317529.pdf

Toolkit “Het beste besluit”. (z.d.). De Kinderombudsman. Geraadpleegd op 2 februari 2021, van <https://www.dekinderombudsman.nl/toolkit-beste-besluit>

van Batenburg, T. A., Dokter, N. S., & Mulder, B. F. (2006). *Leerplichtige leerlingen zonder onderwijs* (Nr. 90–6690-782–7). https://www.researchgate.net/profile/Theo-Batenburg/publication/320281127_Leerplichtige_leerlingen_zonder_onderwijs/links/59db246daca272e6096e18a0/Leerplichtige-leerlingen-zonder-onderwijs.pdf

- van Binsbergen, M. H., Pronk, S., van Schooten, E., Heurter, A., & Verbeek, F. (2019). *Niet thuisgeven* (Nr. 978–94-6321-094–2). Kohnstamm Instituut. <https://kohnstammstituut.nl/wp-content/uploads/2019/12/1030-niet-thuisgeven.pdf>
- van den Nieuwenhuizen, N., & Blom, M. (2009, april). *Boer-en-zorg : onderzoek naar de kernkwaliteit van de zorgboerderij* (Nr. 244). Wetenschapswinkel Wageningen UR. <https://www.wur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333830313632>
- van Eekelen, J., Lanser, H., Schoenmakers, P., Schouten, M., van Rijbroek, C., Kwant, D., van Helvoirt, C., van Kessel, B., & Gadella, J. (2010, december). *BEVINDINGEN DOSSIERONDERZOEK THUISZITTERS 2010*. Ingrado. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjJ_P2la7wAhVMMewKHUDeBe0QFjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fzoek.officielebekendmakingen.nl%2Fblg-96773.pdf&usg=AOvVaw0rg7vLclVa5-FxoiWtxd16
- Veen, E. J., & Pijpker, R. M. (z.d.). *Ontwikkeling en professionalisering van onderwijs op de boerderij: leerarrangementen in het groen*. WUR. Geraadpleegd op 2 maart 2021, van <https://www.wur.nl/nl/project/Ontwikkeling-en-professionalisering-van-onderwijs-op-de-boerderij-leerarrangementen-in-het-groen.htm>
- Veen, E., & Pijpker, R. (2020, september). *Ontwikkeling en professionalisering van onderwijs op de boerderij: Leerarrangementen in het groen* (Nr. 363). Wageningen University & Research. <https://doi.org/10.18174/529704>
- Verheijke, J., Wijntuin, P., Postma, D., & Smit, S. (2016). *Achtergronden en aanpak van “thuiszitters” in het Utrechtse voortgezet onderwijs*. Hogeschool Utrecht. <https://surfsharekit.nl/objectstore/f45b55e6-7963-4c02-bc70-624107c97c13>
- VNG. (2018, 23 maart). *Alles over een methodische aanpak van schoolverzuim*. <https://vng.nl/nieuws/alles-over-een-methodische-aanpak-van-schoolverzuim>
- VO-Raad. (z.d.). *Wat doet de VO-raad? - VO-raad*. Geraadpleegd op 28 januari 2021, van <https://www.vo-raad.nl/over-de-vo-raad/verenigingsorganisatie/wat-doet-de-vo-raad>
- Wageningen University & Research. (2020, september). *De onderwijs-zorgboerderij*. <https://edepot.wur.nl/529742>

Bijlage A Interviewscript leerlingen

Dit script wordt gebruikt indien het kind apart van de ouder/verzorger wordt geïnterviewd.

1. Introductie/ toestemmingsformulier

- (Ons)zelf voorstellen
- Uitleg interview (doel, soort vragen, opname het wordt opgeslagen op de computer. Verwijderd nadat alle interviews verwerkt alleen wij en onze begeleiders hebben toegang tot de opname. De rest wordt in het rapport geanonimiseerd, lengte interview)
- Toestemmingsformulier (anonimiteit, recht om te stoppen)

2. Achtergrond schets leerling en thuissituatie

Leerling

- Hoe oud ben je?

Thuissituatie

- Wie wonen er allemaal thuis?
- Hoe is de relatie tussen de mensen die thuis wonen?
- Wat doe je in het dagelijks leven?

3. Dit gaat over de tijd voordat leerling naar de boerderij ging

Persoonlijk

- Hoe ging het met je voordat je naar de boerderij ging?
 - *Hoe zat je in je vel?*

School

- Hoe ging het op school vroeger?
 - *Wat vond je van de vorige school? (de leraren, de klas, de lessen)*
 - *Hoe was de sfeer op school?*
 - *Wat maakte dat je van school naar de boerderij bent gegaan?*
- Naar wat voor boerderij ben je gegaan?
- Waarom ging je naar de boerderij?
- Hoe vond je het om naar de boerderij te gaan in plaats van school?

Familie/thuis

- Hoe ging het thuis voordat je naar de boerderij ging?
 - Wat vond je fijn en wat vond je minder fijn thuis?

4. Dit gaat over ervaringen en opbrengsten tijdens de onderwijs zorgboerderij

Persoonlijk

- Hoe ging het met jou toen je op de boerderij zat?
 - *Hoe ontwikkelde dat? En hoe ontwikkelde jij?*
- Wat vond je fijn aan de boerderij?
- Wat heb je op de boerderij geleerd of meegenomen?

- Sociaal-emotioneel (bv. Zelfvertrouwen, minder stress, sociaal contact, reflecteren etc.)
- Wat op de boerderij hielp je?
 - *Kun je daar meer over vertellen?*
- Was er iets bij jezelf veranderd in de tijd dat je naar de boerderij ging?
 - *Zo ja, kun je daar meer over vertellen? (waardoor en op welke manier?)*
 - *Zo nee, waarom niet? En was er dan geen verandering? Of ergens anders verandering in? Had je dat wel gewild?*

School

- Wat was er anders tijdens de boerderij vergeleken met hoe het op school was?
- Wat vond je leuk op de boerderij?
- Wat vond je minder leuk op de boerderij?
- Wat was voor jou het belangrijkste op de boerderij?

Familie/thuis

- Hoe was het thuis toen je op de boerderij zat?
- Was er thuis iets veranderd vergeleken met voor je periode op de boerderij?
 - *Kun je daar meer over vertellen? (Hoe en waarom?)*

5. Dit gaat over hoe het is gegaan na de boerderij periode

Persoonlijk

- Hoe ging het met jou in de eerste periode na de zorgboerderij? En hoe gaat het nu?
- Wat ben je gaan doen na de zorgboerderij?
- Hoe vond je het om terug te gaan naar school (of ergens anders)?
 - *Had je het idee dat je er klaar voor was?*
 - *Wat zorgde daarvoor?*
- Als we terugkijken heb je dan iets meegenomen van de boerderij waar je nu nog iets aan hebt? (op sociaal emotioneel gebied of op andere gebieden)?
 - *Kun je hier meer over vertellen? Welke dingen? En hoe gebruik je dit?*

School of ergens anders

- Waren er dingen anders toen je terugging naar school (of ergens anders) vergeleken met hoe het op school was eerst?
- Gaat het nu beter op school (of ergens anders) ?
 - *Waarom?*
- Heb je dingen geleerd op de boerderij waardoor het nu beter gaat op de 'normale' school?
 - *Welke dingen zijn dit?*
 - *Hoe gebruik je dit?*

Familie

- Hoe is het thuis verdergegaan toen je weer naar school ging?

- *Zijn er dingen thuis veranderd door de periode dat je op de boerderij zat?*
- Heb je dingen geleerd op de onderwijs-zorgboerderij die je nu thuis nog gebruikt?
 - *welke dingen zijn dit?*

6. Afsluitende vragen

- Zijn er verder nog dingen die we niet besproken hebben, maar die je graag wilt vertellen?
- Heb je nog vragen voor mij?
- Bedanken en vragen hoe ze het vonden om geïnterviewd te worden.

Bijlage B Interviewscript ouders/verzorgers

Dit script wordt gebruikt als ouders apart van de kinderen worden geïnterviewd.

1. Introductie/ toestemmingsformulier

- (Ons)zelf voorstellen
- Uitleg interview (doel, soort vragen, opname het wordt opgeslagen op de computer. Verwijderd nadat alle interviews verwerkt alleen wij en onze begeleiders hebben toegang tot de opname. De rest wordt in het rapport geanonimiseerd, lengte interview)
- Toestemmingsformulier (anonimiteit, recht om te stoppen)

2. Achtergrond schets leerling en thuissituatie

- Leerling
 - Hoe zou u uw kind omschrijven?
 - - Leeftijd
- Thuissituatie
 - Wie wonen er allemaal thuis?
 - Hoe is de relatie tussen de mensen die thuis wonen?
 - Ouder en kind
 - Ouders onderling
 - Kinderen onderling
 - Wat doet u in het dagelijks leven?
- School
 - Naar welke onderwijs-zorgboerderij is uw kind geweest?

3. Dit gaat over de tijd voordat de leerling naar de boerderij ging **School**

- Kunt u toelichten waarom uw kind naar de onderwijs-zorgboerderij is gegaan?
 - Welk onderwijs heeft uw kind gevolgd voordat hij/zij naar de boerderij ging? (speciaal of regulier onderwijs)?
 - Hoe oud was uw kind toen hij/zij naar de boerderij ging?
 - Wat vond u van de vorige school?
 - Hoe was de les op de vorige school?
 - Hoe ging het met uw kind bij de vorige school?
 - (Waarom en waar ging het mis op school)?
- Hoe bent u bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen?
 - Welke factoren speelden er een rol bij het kiezen voor de onderwijs-zorgboerderij?
 - Hoe oud was uw kind toen hij/zij naar de onderwijs-zorgboerderij ging?
 - Wie zijn er allemaal in het proces betrokken geweest?

Persoonlijk leerling

- Heeft uw kind al eerdere andere hulpverlening gehad? Zo ja, wat voor soort?
- Hoe ging het met uw kind voordat hij/zij naar de boerderij ging?

Familie/thuis

- Hoe was de thuissituatie voordat uw kind naar de zorgboerderij ging?
- Hoe was de relatie met uw kind?
- Had uw kind het naar zijn/haar zin thuis?

4. Dit gaat over ervaringen en opbrengsten tijdens de onderwijs zorgboerderij

Persoonlijk leerling

- Hoe ging het met uw kind toen hij/zij op de boerderij zat?
 - Was er iets veranderd? (Minder belemmeringen om te leren etc)
- Heeft u een verandering gezien, of een bepaalde ontwikkeling bij uw kind?
 - Zo ja, welke en waardoor denkt u dat dit kwam?

School/boerderij

- Hoelang heeft uw kind onderwijs gevolgd op de boerderij? En hoe lang geleden is dit?
- Wat was er anders op de boerderij vergeleken met hoe het op school was?
 - Wat was daarin belangrijk voor uw kind? En wat leverde dit op voor uw kind?

Familie/thuis

- Was er thuis iets veranderd in de periode dat uw kind op de boerderij zat?

5. Dit gaat over hoe het is gegaan na de boerderij periode

Persoonlijk

- Wat heeft uw kind geleerd op de boerderij op persoonlijk vlak waar hij/zij nu nog wat aan heeft?
 - (bv. sociaal, in de omgang met anderen, zichzelf)
- Veranderde er wat bij uw kind nadat uw kind weer naar school ging?
 - Veranderde het gedrag van uw kind?
 - Zo ja, hoe en waarom?
- Wat was het effect van de dingen die uw kind geleerd heeft op de boerderij en hoe ging dat zonder de omgeving van de boerderij?

School

- Op welke school(en) heeft uw kind na de boerderij gezeten?
- Hoe ging de overgang naar school?
 - Hoe was de begeleiding/nazorg daarbij?
 - Van wie was die begeleiding?
 - Hoe oud was uw kind toen?
- Hoe gaat het nu op school?
 - Is dat beter dan vroeger? Waarom?
- Past de school nu bij uw kind?

Familie/thuis

- Is er thuis iets veranderd na de boerderij?
 - Op het gebied van sfeer
 - Op het gebied van verhoudingen tussen broers en of zussen, ouders en tussen kind en ouder
 - Gedrag van het kind
 - Omgang met het gedrag van het kind

5. Afsluitende vragen

- Zijn er nog dingen die we niet besproken hebben, maar die u wel graag kwijt wilt?
- Heeft u nog vragen voor mij?
- Bedanken en vragen hoe men het gesprek vond.
- adres voor bedankje

Bijlage C Interviewscript leerlingen én ouders/verzorgers

Dit script wordt gebruikt als het kind en ouder/verzorger tegelijk geïnterviewd worden. De vragen dikgedrukt zijn gericht op het kind, de overige vragen zijn gericht op de ouders/verzorgers.

1. Introductie/ toestemmingsformulier

- (Ons)zelf voorstellen
- Uitleg interview (doel, soort vragen, opname het wordt opgeslagen op de computer. Verwijderd nadat alle interviews verwerkt alleen wij en onze begeleiders hebben toegang tot de opname. De rest wordt in het report geanonimiseerd, lengte interview)
- Toestemmingsformulier (anonimiteit, recht om te stoppen)

2. Achtergrond schets leerling en thuissituatie

- Leerling
 - Hoe zou u uw kind omschrijven?
 - **Hoe oud ben je?**
- Thuissituatie
 - Wie wonen er allemaal thuis?
 - Hoe is de relatie tussen de mensen die thuis wonen?
 - Ouder en kind
 - Ouders onderling
 - Kinderen onderling
 - Wat doet u in het dagelijks leven?
- School
 - Naar welke onderwijs-zorgboerderij is uw kind geweest?

3. Dit gaat over de tijd voordat de leerling naar de boerderij ging

School

- **Hoe ging het op school vroeger?**
- **Waarom ging je naar de boerderij?**
- Kunt u toelichten waarom uw kind naar de onderwijs-zorgboerderij is gegaan?
 - Welk onderwijs heeft uw kind gevolgd voordat hij/zij naar de boerderij ging? (speciaal of regulier onderwijs)?
 - Hoe oud was uw kind toen hij/zij naar de boerderij ging?
 - Wat vond u van de vorige school?
 - Hoe was de les op de vorige school?
 - Hoe ging het met uw kind bij de vorige school?
 - (Waarom en waar ging het mis op school)?
- Hoe bent u bij de onderwijs-zorgboerderij terecht gekomen?
 - Welke factoren speelden er een rol bij het kiezen voor de onderwijs-zorgboerderij?
 - Hoe oud was uw kind toen hij/zij naar de onderwijs-zorgboerderij ging?
 - Wie zijn er allemaal in het proces betrokken geweest?

Persoonlijk leerling

- Heeft uw kind al eerdere andere hulpverlening gehad? Zo ja, wat voor soort?
- Hoe ging het met uw kind voordat hij/zij naar de boerderij ging?
- **Hoe zat je in je vel voordat je naar de boerderij ging?**

Familie/thuis

- **Hoe ging het thuis voordat je naar de boerderij ging?**
 - **Wat vond je fijn en wat vond je minder fijn thuis?**
- Hoe was de thuissituatie voordat uw kind naar de zorgboerderij ging?
 - Hoe was de relatie met uw kind?
 - Had uw kind het naar zijn/haar zin thuis?

4. Dit gaat over ervaringen en opbrengsten tijdens de onderwijs zorgboerderij **Persoonlijk leerling**

- **Hoe ging het met jou toen je op de boerderij zat?**
- **Wat heb je geleerd of meegenomen van de boerderij?**
- **Wat hielp je op de boerderij?**
- **Was er bij jezelf iets veranderd tijdens de boerderij?**
- Hoe ging het met uw kind toen hij/zij op de boerderij zat?
 - Was er iets veranderd? (Minder belemmeringen om te leren etc)
- Heeft u een verandering gezien, of een bepaalde ontwikkeling bij uw kind?
 - Zo ja, welke en waardoor denkt u dat dit kwam?

School/boerderij

- **Wat was er anders tijdens de boerderij vergeleken met hoe het op de boerderij was?**
- Hoelang heeft uw kind onderwijs gevolgd op de boerderij? En hoe lang geleden is dit?
- Wat was er anders op de boerderij vergeleken met hoe het op school was?
 - Wat was daarin belangrijk voor uw kind? En wat leverde dit op voor uw kind?

Familie/thuis

- **Hoe was het thuis toen je op de boerderij zat? Was er thuis iets veranderd?**
- Was er thuis iets veranderd in de periode dat uw kind op de boerderij zat?

5. Dit gaat over hoe het is gegaan na de boerderij periode

Persoonlijk

- **Hoe ging het met jou in de eerste periode na de zorgboerderij? En hoe gaat het nu?**
- **Als we terugkijken heb je dan iets meegenomen van de boerderij waar je iets aan hebt? (op sociaal-emotioneel gebied of op andere gebieden)**

- Wat heeft uw kind geleerd op de boerderij op persoonlijk vlak waar hij/zij nu nog wat aan heeft?
 - (bv. sociaal, in de omgang met anderen, zichzelf)
- Veranderde er wat bij uw kind nadat uw kind weer naar school ging?
 - Veranderde het gedrag van uw kind?
 - Zo ja, hoe en waarom?
- Wat was het effect van de dingen die uw kind geleerd heeft op de boerderij en hoe ging dat zonder de omgeving van de boerderij?

School

- **Waren er dingen anders toen je terugging naar school (vergeleken met de eerste school)? Wat dan?**
- **Gaat het nu beter op school? Heb je dingen geleerd waardoor het beter gaat? welke dingen zijn dit? hoe gebruik je dit?**
- Op welke school(en) heeft uw kind na de boerderij gezeten?
- Hoe ging de overgang naar school?
 - Hoe was de begeleiding/nazorg daarbij?
 - Van wie was die begeleiding (zorgboer?)
 - Hoe oud was uw kind toen?
- Hoe gaat het nu op school?
 - Is dat beter dan vroeger? Waarom?
- Past de school nu bij uw kind?

Familie/thuis

- **Hoe ging het thuis toen je weer naar school ging?**
- **Zijn er thuis dingen veranderd, heb je iets van de boerderij meegenomen naar huis?**
- Is er thuis iets veranderd na de boerderij?
 - Op het gebied van sfeer
 - Op het gebied van verhoudingen tussen broers en of zussen, ouders en tussen kind en ouder
 - Gedrag van het kind
 - Omgang met het gedrag van het kind

5. Afsluitende vragen

- Zijn er nog dingen die we niet besproken hebben, maar die u wel graag kwijt wilt?
- Heeft u nog vragen voor mij?
- Bedanken en vragen hoe men het gesprek vond.

Bijlage D Formulier Geïnformeerde Toestemming 1

Formulier Geïnformeerde Toestemming 1

Onderzoeksproject “Leerlingen en ouders hun ervaringen met onderwijszorgboerderijen in retrospectief.”

U bent van harte uitgenodigd om vrijwillig deel te nemen aan dit onderzoek, geleid door Marinka Heupers en Dianne van Raalte. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de impact die onderwijszorgboerderijen hebben gehad op haar leerlingen. Dit zal gebeuren aan de hand van interviews. Kennis van de ervaringen met onderwijszorgboerderijen draagt bij aan het versterken van de onderwijsboerderij sector op landelijk niveau.

Tijdens het interview zullen er vragen gesteld worden met betrekking tot de drie onderwerpen hieronder genoemd.

- (1) De opbrengsten/uitkomsten van onderwijs op de boerderij.
- (2) Het vervolg van de periode op de onderwijszorgboerderij.
- (3) Benodigdheden voor een succesvol vervolg voor de leerling; op persoonlijk vlak, en op school en familielevel.

Van het interview zal een geluidsopname worden gemaakt en zullen eventuele schriftelijke notities worden opgenomen, waarna het gesprek woord voor woord wordt uitgewerkt tot een transcript. Dit transcript wordt gebruikt voor de analyse van de data en wordt vertrouwelijk behandeld.

Aangezien dit onderzoek een onderdeel vormt van een afstudeeronderzoek vanuit de Wageningen Universiteit en Aeres Hogeschool Dronten, worden de geanonimiseerde transcripten ook gedeeld met de begeleiders van het onderzoek. In het uiteindelijke onderzoeksrapport wordt u volledig geanonimiseerd en wordt uw privacy maximaal beschermd. Vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens worden nooit gedeeld en u bent dus niet te identificeren in de rapportages.

Er zijn geen fysieke, juridische of economische risico's verbonden aan uw deelname aan dit onderzoek. Wel kan er mentaal ongemak verbonden zijn aan het onderzoek, aangezien sommige onderwerpen gevoelig van aard kunnen zijn. Als u een vraag niet wilt beantwoorden, wordt dit gerespecteerd en u kunt op ieder moment stoppen met het onderzoek zonder opgave van redenen en zonder enige negatieve consequenties.

Contactgegevens onderzoekers

Onderzoeker:	Dianne van Raalte	+31611277201	3025709@aeres.nl
Onderzoeker:	Marinka Heupers	+3163986689	marinka.heupers@wur.nl
Begeleider:	Jan Hassink		jan.hassink@wur.nl
Begeleider:	Caro-Lynn Verbaan		caro-lynn.verbaan@wur.nl

In te vullen door de deelnemer aan het onderzoek:

Beschrijving	Paraaf
Ik heb de informatie met betrekking tot dit onderzoek voor deelnemers gelezen en eventuele vragen werden beantwoord. Daarnaast had ik genoeg tijd om te beslissen of ik vrijwillig wil deelnemen aan het onderzoek.	
Ik ben mij ervan bewust dat deelname volledig op vrijwillige basis is en dat ik niet iedere vraag hoeft te beantwoorden. Ook kan ik op ieder moment mijn deelname volledig beëindigen. Hier hoeft ik geen reden voor op te geven en ik zal hier geen enkele negatieve consequenties van ondervinden.	
Ik heb van de onderzoeker de garantie gekregen dat mijn privacy is gewaarborgd in dit onderzoek en dat alle gegevens vertrouwelijk worden behandeld. De onderzoeker draagt er zorg voor dat ik niet te identificeren ben in onderzoek rapportages/artikelen door geen enkele vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens prijs te geven.	
Ik geef de onderzoeker toestemming om tijdens het interview geluidopnames te maken en/of schriftelijke notities te nemen. Deze gegevens zijn alleen beschikbaar voor de onderzoekers van dit project.	
Ik geef toestemming om de informatie uit dit interview te gebruiken voor de doeleinden van dit specifieke onderzoek en ik ben vrijwillig akkoord gegaan tot deelname.	

Handtekening en datum	
Naam deelnemer:	Naam onderzoeker:
Datum:/...../.....	Datum:/...../.....
Handtekening deelnemer: 	Handtekening onderzoeker:

Bijlage E Formulier Geïnformeerde Toestemming 2

Formulier Geïnformeerde Toestemming 2

Onderzoeksproject “Leerlingen en ouders hun ervaringen met onderwijszorgboerderijen in retrospectief.”

U kind is van harte uitgenodigd om vrijwillig deel te nemen aan dit onderzoek, geleid door Marinka Heupers en Dianne van Raalte. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de impact die onderwijszorgboerderijen hebben gehad op haar leerlingen. Dit zal gebeuren aan de hand van interviews. Kennis van de ervaringen met onderwijszorgboerderijen draagt bij aan het versterken van de onderwijsboerderij sector op landelijk niveau.

Tijdens het interview zullen er vragen gesteld worden met betrekking tot de drie onderwerpen hieronder genoemd.

- (1) De opbrengsten/uitkomsten van onderwijs op de boerderij.
- (2) Het vervolg van de periode op de onderwijszorgboerderij.
- (3) Benodigheden voor een succesvol vervolg voor de leerling; op persoonlijk vlak, en op school en familielevel.

Van het interview zal een geluidsopname worden gemaakt en zullen eventuele schriftelijke notities worden opgenomen, waarna het gesprek woord voor woord wordt uitgewerkt tot een transcript. Dit transcript wordt gebruikt voor de analyse van de data en wordt vertrouwelijk behandeld.

Aangezien dit onderzoek een onderdeel vormt van een afstudeeronderzoek vanuit de Wageningen Universiteit en Aeres hogeschool Dronten, worden de geanonimiseerde transcripten ook gedeeld met de onderzoekers van het Wetenschapswinkel project die tevens de begeleiders zijn. In het uiteindelijke onderzoeksrapport wordt u volledig geanonimiseerd en wordt uw privacy maximaal beschermd. Vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens worden nooit gedeeld en u bent dus niet te identificeren in de rapportages.

Er zijn geen fysieke, juridische of economische risico's verbonden aan uw deelname aan dit onderzoek. Wel kan er mentaal ongemak verbonden zijn aan het onderzoek, aangezien sommige onderwerpen gevoelig van aard kunnen zijn. Als u een vraag niet wilt beantwoorden, wordt dit gerespecteerd en u kunt op ieder moment stoppen met het onderzoek zonder opgave van redenen en zonder enige negatieve consequenties.

Contactgegevens onderzoekers

Onderzoeker:	Dianne van Raalte	+31611277201	3025709@aeres.nl
Onderzoeker:	Marinka Heupers	+31639866897	marinka.heupers@wur.nl
Begeleider:	Jan Hassink		jan.hassink@wur.nl
Begeleider:	Caro-Lynn Verbaan		caro-lynn.verbaan@wur.nl

In te vullen door ouder/verzorger van de deelnemer aan het onderzoek:

Beschrijving	Paraaf
Ik heb de informatie met betrekking tot dit onderzoek voor deelnemers gelezen en eventuele vragen werden beantwoord. Daarnaast had ik genoeg tijd om te beslissen of ik toestemming verleen voor deelname van mijn kind.	
Wanneer ik toestemming verleen voor mijn kind heeft hij/zij vervolgens de mogelijkheid om zelf vrijwillig al dan niet voor deelname aan dit onderzoek te kiezen nadat hij/zij volledig is ingelicht over de doeleinden van het onderzoek.	
Ik ben mij ervan bewust dat deelname volledig op vrijwillige basis is en dat mijn kind niet ieder vraag hoeft te beantwoorden. Ook kan mijn kind op ieder moment zijn/haar deelname volledig beëindigen. Hier hoeft hij/zij geen reden voor op te geven en hij/zij zal hier geen enkele negatieve consequenties van ondervinden.	
Ik heb van de onderzoeker de garantie gekregen dat de privacy van mijn kind maximaal is gewaarborgd in dit onderzoek en dat alle gegevens vertrouwelijk worden behandeld. De onderzoeker draagt er zorg voor dat mijn kind niet te identificeren ben in onderzoek rapportages/artikelen door geen enkele vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens prijs te geven.	
Ik geef de onderzoeker toestemming om tijdens het interview met mijn kind geluidopnames te maken en/of schriftelijke notities te nemen. Deze gegevens zijn alleen beschikbaar voor de onderzoekers van dit project.	
Ik geef toestemming om de informatie uit dit interview met mijn kind te gebruiken voor de doeleinden van dit specifieke onderzoek en ik ben vrijwillig akkoord gegaan tot deelname van mijn kind.	

Handtekening en datum	
Naam deelnemer:	Naam onderzoeker:
Datum:/...../.....	Datum:/...../.....
Handtekening deelnemer:	Handtekening onderzoeker:

